

Mikpiirm

Nà wəngəh kugbɔnku kuu te ma bo

Bi kele' kugbɔnku kuu nɔ uyo wà bi là jèndeh Kristo yaab ki gbiekeh nɛ. Erom ya bɛrb là yíe bɛ rí li pukeh bɛ tɛn bi yé iwien nɛ. Kristo yaab biba là tuo' ki jènde' bi'tekjim bo, ama bitɔb ɲa là laa' fɛl ki jènde' bi'tekjim bo.

Tinɛnnɛnt nin tijinjint nɛ yɛbe kugbɔnku ku'ni. Tà yɛbe ñɛn' ní Kujɔtiekpaaaku ya gbɔnku ni nɛ. Inɔnbɛ nin misíem mɔ te ku'ni, ama nà ke ɲmɔbe nǐ ye nè rí ye bà nɛ. Nà teh nà bre kɛ taan' ki te miñunciɛnm ni nɛ, nɛ utunwiɛn nɛ yé nà kɛ bre ya nɛnnɛnku.

Kugbɔnku kuu gbiire' ibɔkɛnciɛn ile nɛ nin kugbɔnku bugɛn ya tondm ya gɛr.

Libɔkkpiɛkl ni (1:1–3:22) bi lienh Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinfɛnm ni nnɔ ya gɛr nɛ.

Libɔkklíel ni (iyul 4–20) wà kele' kù nnɔ laa' tibont nnɔ kɛ tidɛknt yaam nɛ. U wuɔn' ki ye Yesu Kristo nɛ yé Uwien ya Pebuk ki yé limiɛl ya daan ki ɲmɔbe mituɔm tibont kɛ bo.

Iyul 21–22 tɔkeh Uwien yíe wɔ rí ñɛn tibonfɛnt tà nnɔ ya gɛr nɛ.

¹ Tigbɛr tà te kugbɔnku kuu ni nɔ yé tigbɛbɔlkaar tà Uwien tɔke' *Yesu Kristo wɔ rí kpiire tù kí tɔke u'tonsɔnb tibont tà li tien na rí taande* nɛ. Nɛ

* **1:1** *Na rí taande* ya ciim te bolm mile bo nɛ: Nà li tien itáan yiɛ bo bii nà ɲa ɲmɔbe pèrm.

*Yesu sɔn' Uwien ya tond wɔ́ n' tĩ tɔ́ke u'tonsɔnl San tighɛr nnɔ.

² San laa' tibont tà kɛ nnɔ u kun' imòn ki ye *Yesu Kristo nɛ wuɔn' wɔ́ tù, nɛ tù yé Uwien ya gbɛr nɛ.

³ Tigbɛr tà te kugbɔnku kuu ni nɔ ñɛn' Uwien saan nɛ. Unil wà kàanh tù binib ya nun bó nin bà cengeh tù ki boh tù nnɔ, Uwien ya mɔnm te bi'bo, kimɛ uyo wà ni'ke li tien nnɔ nɛkn' ní ɲɔ.

San fuondeh Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinfɛnm ni

⁴ Min San nɛ kɛle' kugbɔnku kuu ki de' *Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinfɛnm ni nnɔ. Uwien wà là te, ki biɛ ki te, ki we ní nnɔ nin u'Fuoñaanm† mà te u'berbiek saan nnɔ ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

⁵ *Yesu Kristo wà yé umònkunmòn, ki kpiɛ' ki mekre' bitenkpiib ni, ki yé uɲɛndun wuu ya berb ya ciɛn nnɔ mɔ́ ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

U yíe tɛ, nɛ ki taa' u'ba ki tien' lituɔrl,
ki ñɛn' tɛ ti'biere ni,

⁶ ki tien' tɛ bibɛrb Uwien ya bɛl ni, ki cère' ti yé u'Baa Uwien ya tɔtuɔrkaab. Wɔn si ukpiɛke nin mituɔm uyo kɛ. Ami.

⁷ Liike mɛn, u te titɛwɔlgbɔnt ni ki we ní.

Unil kɛ ya nun li ɛ wɔ́,
bà là cɔ́ke' wɔ́ likpaanl nnɔ mɔnɔn li ɛ wɔ́,
wɔn bo nɛ inibol yà kɛ te utingbɛn bo nɔ
li muɔh ki kpiɛndeh.

Nĩ yé imòn nɛ. Ami.

⁸ Yonbdaan Uwien ye:

«Min nɛ yé micincinm nin migbenm.»

† 1:4 Bi ɛɛbre' iñɔbon yà ki ye u'Fuoñaanm nnɔ; i kɛle' Grekmɛ ya lenm ni ki ye: Tibont tulole tà te Uwien ya berbiek saan nnɔ nɛ.

Wɔn nɛ yé wà là te, ki biɛ ki te, ki we ní,
ki yé mituəm kɛ ya daan.

San laa' Yesu tidɛknt yaam

⁹ Min San n yé ni'ninjɛ nɛ. Min nin ninbi taan' ki jin' ijɛnd, ki ɲmɔbe kuminku *Yesu bo, ki taan' ki yé bibɛrb Uwien ya bɛl ni. Uwien ya gbɛr nin n kundeh imɔn *Yesu bo ma nnɔ, nɛ bi là taa' nni ki jon' lidekl là bi yih lè Patmos nnɔ bo.

¹⁰ Yonbdaan ya daali, *Mifuoñaanm taa' nni, nɛ n cii' unieke uba bó u giere' ufaa bo n'puoli bó tɛn linatunl

¹¹ ki ye: «Kele a laa' nà kugbɔnku ni, kí taa kù kí sɔn kí tì de *Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinfɛnm ya du ilole ni nnɔ. Idu nnɔ si: Efɛs nin Siminn nin Pegam nin Tiyatiir nin Sades nin Filadelfi nin Lawodise.»

¹² N jìebe' ní liike udaan wà lienh nni. N jìebe' ma nnɔ nɛ ki laa' miñðkm ya fr ilole,

¹³ ki laa' niba ifr nnɔ ya siik ni ní naan unisaal, ki guo liliɛrfɔkrl, ki buobe miñðkm ya ningbenl u'siik ni.

¹⁴ U'yur pien kponkpon tɛn tikunkunt, nɛ u'nun muɔreh tɛn umupien.

¹⁵ U'taan windeh tɛn kukurku kù faa bi pule' kù umu ni kù mɔnde', nɛ u'nieke mɔ tuoreh tɛn miñunciɛnm nɛ fuh.

¹⁶ U ɲuuke iɲmaabii ilole u'nɔjie bó, nɛ kijusiek kà fenbe ki ɲmɛ ikele kɛ ile nɔreh ki ñɛh u'ñɔbu ni. U'nun bó muɔreh tɛn liwenyul ya wien nɛ.

¹⁷ N laa' wɔ uyo wà nnɔ, nɛ ki lu' u'nintuɔli ki naan utɛnkpii. Nɛ u taa' u'nɔjie ki mɛ' nni, ki tɔke' nni ki ye: «La sɛn jɛwaanbu. Min nɛ yé ukpiek nin ufɔrke,

18 ki yé wà fuobe. N là kpo' nε, ama fεnfεnnɔ n fuobe nε uyo kε, ki ηmɔbe mituɔm mikuum nin kutεnkpiiku kε bo.

19 Nεn bo, kele a laa' nà, nεn si: nà teh fεnfεnnɔ wuɔ nɔ nin nà lá li tien.

20 A laa' iηmaabii ilole yà n'nojie bó nnɔ nin miñɔkm ya fr ilole yà nnɔ yé tibont tà ya tingi buɔ nε. Tu'tingi si: iηmaabii ilole nnɔ yé Uwien ya tondb bà gu Kristo ya táan ilole nnɔ nε‡. Ifr ilole nnɔ mɔ yé Kristo ya táan ilole nnɔ nε.»

2

Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Efes ya du ni nnɔ

1 «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Efes ya du ni nnɔ ya cien kí ye wà ηuuke iηmaabii ilole u'nojie bó, ki cuonh miñɔkm ya fr ilole ya siik ni nnɔ, nε len' ki ye:

2 «N bεn a sɔnh ituon yà, ki bεn a ñikndeh ma bo, ki ηmɔbe kuminku, ki bεn ki ye ηa toh bibiερdenb ya ñɔbu bó. N bεn ki ye a sekn' binib bà yih bi'ba n'tondb ηɔ ka yé bε nnɔ, ki bende' ki ye bi yé bitonnεndεnb nε.

3 A ηmɔbe kuminku, ki jin' ijend n'bo, a'fèl ηa wɔre',

4 ama n li kɔn nin ηε nibonn niba bo nε, kime ηa ji yíe nni ten a là cin' ki yíe nni ma bo.

5 Tiere a là cin' ki ηmɔbe miyíem mà ki yaan ki lu' nnɔ bó. Lεbre a'tetem kí liεbe kí li sɔnh a là cin' kí sɔnh ituon yà nnɔ, nnɔ ηa ñí la, n li baa a'saan kí lá yuure a'fɔl li'sensienbùol.

‡ 1:20 Bi li fre kí lεbre Uwien ya tondb bà gu Kristo ya táan ilole nnɔ kí ye Kristo ya táan ilole nnɔ ya cienb mɔ.

6 Ama a ηmabe kupenpekku nibonn niba bo νε, kimε a nen Nikola ya cεkl ya nib* ya t̄on t̄en n'mo nen yε ma bo νε.

7 <Wà ηmabe litubl la, wə́ rí cii *Mifuoñaanm t̄akeh Kristo ya táan ki teh bà. Wà κε m̄n' ki faake' la, n li c̄εbe wə́, wə́ rí m̄o busubu bùa te Uwien den ki dienh limiel nn̄o ya bi.> »

Kεle kugb̄onku ki de Kristo ya taanl là te Siminn ya du ni nn̄o

8 «Kεle kugb̄onku kí de Kristo ya taanl là te Siminn ya du ni nn̄o ya ciεn kí ye wà yé ukpiεk nin uf̄orkε, ki là kpo' ki m̄εkre' bitenkpiib ni nn̄o νε len' ki ye:

9 <N ben bi j̄endeh νε ij̄end ya nin ni'jiint, ama ni n̄in yé bifaaδenb νε. N ben binib bà yih bi'ba *Sufmbε ka n̄in ji kpe ben *Sufmbε ya sen nn̄o sukreh νε isuk yà. Bi yé *Satan ya taanl yaab νε.

10 La fenge men ni li ji ij̄end yà. Ni ben-ii! Usenpol li biike νε kí c̄εre be r̄i pek̄n ni'ni biba. Bi li j̄ende νε kí t̄i baa iwien piik. Bi li ku νε m̄on̄n la, li pε men n'bo. N li su νε limiel là ηa ηmabe gbenm.

11 <Wà ηmabe litubl la, wə́ rí cii *Mifuoñaanm t̄akeh Kristo ya táan ki teh bà. Wà κε m̄n' ki faake' la, wa rí kpo kí lere†.> »

Kεle kugb̄onku ki de Kristo ya taanl là te Pegam ya du ni nn̄o

---

* **2:6** Kugb̄onku kuu baba νε lienh Nikola ya cεkl ya nib bó. Licεkl nn̄o là w̄oknh miw̄oknm mà ηa kpe sen νε. Nil ηa cinbe ki ben miw̄oknm nn̄o ya tingi. † **2:11** *Ki kpo ki lere* ya tingi si: kí li tuu ki te umu wà ηa r̄i kpiin ni ki lebreh νε. Liike 21:8.

12 «Kεle kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Pegam ya du ni nnɔ ya ciɛn kí ye wà ηmɔbe kijusiek kí fenbe ki ηmε ikεle kε ile nnɔ nε len' ki ye:

13 <N bɛn a kɔ nà saan nnɔ, *Satan ya bɛrbiɛk mɔ te nɛn saan nε. Bi là ku' n'mɔnkunmɔn Antipas ni'du ni nε. *Satan kɔ wun ni nε. Haali u ya yo mɔnɔn ηa wiε' a'tekjim, a juore' ki pε n'bo nε.

14 Ama n li kɔn nin ηε nibonwawaann niba bo nε, kimε ni'ni biba pε Balam ya wɔknm bo nε. Wɔn nε là gbiere' Balak u li tien ma kí tuln Israyel *yaab bε í ηmɔn titɔtuɔrnɔnt, kí tien lisɔnsɔndl.

15 Nikola ya cɛkl ya nib mɔ wɔknh mi ya wɔknbaabm nε, nε ni'ni bi'ba pε mi'bo.

16 Nɛn bo, lɛbre a'tetem, nnɔ ηa ní la, n li baa a'saan nà í taande, kí taa kijusiek kà te n'ñɔbu ni nnɔ kí tɔ nin binib nnɔ butɔbu.

17 <Wà ηmɔbe litubl la, wɔ í cii *Mifuoñaanm tɔkeh Kristo ya táan ki teh bà.

<Wà kε mɔn' ki faake' la, n li de wɔ tijier tà buɔ bi yih tù *mann‡ nnɔ, kí de wɔ litɛnpenpienl liba bi kεle' li'bo liyefɛnl. Wà teke' litɛnl nnɔ baba ηa ní la, uba ηa bɛn liyel nnɔ.> »

Kεle kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Tiyatiir ya du ni nnɔ

18 «Kεle kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Tiyatiir ya du ni nnɔ ya ciɛn kí ye Uwien ya Bijε wà ya nun muɔreh tɛn umupien, u'tàan windeh tɛn kukurku kùa faa bi pule' kù umu ni kù mɔnde' nnɔ, nε len' ki ye:

---

‡ **2:17** Mann yé tijier tà Uwien là de' tù Israyel yaab kupenpelku ni nnɔ nε. Mann wà buɔ li fre kí li yé tijier tà Uwien dienh tù binib kí ñε Yesu Kristo bo. Liike San 6:49-51.

19 <N ben a sɔnh itùon yà nin a ηmɔbe miyíem mà, ki ben a ηmɔbe mitekjim mà, ki ben a toreh binib ma bo nin a ηmɔbe kuminku kùa. Fɛnfennɔ a sɔnh itùon yà yɛbe ki cɛn' mikpiɛkm yɛ.

20 Ama n li kɔn nin ηɛ nibonn niba bo nɛ, kimɛ a cèrɛ' Sesabel§, upii wà yih u'ba *Uwien ya ñɔbonsɔknl nnɔ tulndeh n'tonsɔnb ki wɔknh bɛ bɛ ní li teh lisɔnsɔndl, ki li ηmɔnh titɔtuɔrnɔnt.

21 N de' wɔ libònl wɔ ní lèbre u'tetem, ama wa yíe wɔ ní lèbre u'tetem kí wiɛ u'sɔnsɔndl nnɔ.

22 Nɛn bo, wɔn nin binib bà pɛ u'bo ki teh lisɔnsɔndl nnɔ ηa lèbre' bi'tetem ki dàan' itùon nnɔ la, n li cèrɛ bɛ ní ji ijɛnd kí gbien,

23 kí cèrɛ bà pɛ u'bo nnɔ ní kpo ηɔ Kristo ya táan kɛ ní bɛnde kí ye min nɛ ben ná te unisaal ya fɛl ni. N li jiin ní'ni wà kɛ u'tùon kpɛ ma bo nɛ.

24 <Ninbi bà te Tiyatiir ya du ni, ka pɛ Sesabel ya wɔknm bo, ka ben bi nɛndeh ki yih ná «*Satan ya bonbɔlkaar nnɔ», n tɔkeh ninbi nɛ ki teh ma ní wɔbn nɛ kí de nɛ tuktɔl kí pukn.

25 Ama li ηuuke mɛn ni ηmɔbe ná nnɔ mɔnmɔnm kí tĩ baa lidaali là n li baa ní.

26 Wà mɔn' ki faake', ki pɛ n'tùon bo ki tĩ fɔrɛ' la, n li de wɔ ticiɛnt inibol kɛ bo,

27 wɔ ní li ηuuke bɛ nin ufaa, ki la ηmɔbe nunsɔnge bi'bo, kí niin bɛ bɛ ní tĩ we tɛn isɛn.

28 N'Baa de' nni mituɔm ma nnɔ n'mɔ li cèrɛ wà mɔn' ki faake' ní li windeh tɛn litɛnηɛηmaasel nɛ*.

29 <Wà ηmɔbe litubl la, wɔ ní cii *Mifuoñaanm tɔkeh Kristo ya táan ki teh bà.> »

---

§ 2:20 Níe saan bi ye *Sesabel* ma nnɔ, bi niireh unil wà yíe Uwien ya ñɔbu bó nɛ. * 2:28 Bi ye *litɛnηɛηmaasel* la, bi niireh Yesu Kristo nɛ. Liike 2 Pier 1:19.

3

Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Sades ya du ni nnɔ

¹ «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Sades ya du ni nnɔ ya cien kí ye wà likeh Uwien ya Fuoñaanm*, ki ɲuuke inɲaabii ilole nnɔ nɛ len' ki ye: «N bɛn a sɔnh itùon yà. Binib lienh ki teh a fuobe nɛ ama a kpo' ɲɔ.

² La gɔh, gore ɲɔ bà ya tekjim benh mɛ̀ ní gben nnɔ la tonde, kime n laa' a'tùon ɲa mɔn ki gben' n'Wien ya nun bó.

³ Nɛn bo, tiere bi là wɔkn' ɲɛ miwɔknm mà nnɔ bó nin a là cii' mɛ̀ ma bo. Li ɲuuke mɛ̀, kí lèbre a'tetem ki la gɔh. A gɔh la, n li baa a'saan tɛn unasu nɛ, ɲa ní bɛnde uyo wà n li baa ní.

⁴ Ama a'nib biba te Sades ya du ni, ka kuɔn' bi'ba jɔknt. Bɛn nɛ li tɔke nin nni kí li guo tikpɛlcɛpenpient, kime bi kpɛ nnɔ nɛ.

⁵ Nnɔ nɛ wà mɔn' ki faake' li gole tikpɛlcɛpenpient. Ma ní ɲmire u'yel limiɛl ya gbɔnku ni fiebu. N li len n'Baa Uwien nin u'tondb ya nun bó kí ye u yé n'yo nɛ.

⁶ «Wà ɲmɔbe litubl la, wɔ ní cii *Mifuoñaanm tɔkeh Kristo ya táan ki teh bà.» »

Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Filadɛlfi ya du ni nnɔ

⁷ «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Filadɛlfi ya du ni nnɔ ya cien kí ye wà yé uñaan, kí yé ugbɛmɔndaan, kí ɲmɔbe *Dafid ya dupien,

---

* **3:1** Liike 1:4.

ki p̄ire' bunañɔbu la,
 uba ŋa rí fre kí p̄iin bù,
 u tí p̄iin' mɔ la,
 uba ŋa rí fre kí p̄ire nnɔ,
 nɛ len' ki ye:

⁸ ⟨N bɛn a sɔnh itùon yà, ki bɛn ki ye a'tuɔm ŋa yebe. Nin nɛn kɛ a ŋuuke n'gbɛr, ka ye ŋa bɛn nni. Nɛn bo nɛ n p̄ire' ŋɛ bunañɔbu ki yaan', uba ŋa rí fre kí p̄iin bù.⟩

⁹ Liike-a! N li cɛbe ŋɛ *Satan ya taanl yaab. Bi nɛndeh ki teh bi yé *Sufmbɛ nɛ ka yé. N li wɔbn bɛ bɛ rí baa kí lá gbaan a'nintuɔli, kí bɛnde kí ye n yíe ŋɛ.

¹⁰ A juore' ki ŋmɔbe kuminku kùa n là ye á li ŋmɔbe kù nnɔ ma nnɔ, n'mɔ li lèkn a'bo ijɛnd yà li baa utingbɛn ya nib kɛ bo kí biike bɛ nnɔ ya yo.

¹¹ N li baa ní na rí taande. Li ŋuuke a ŋmɔbe nà nnɔ kenken ŋɔ uba la lá teke a'suul.

¹² Wà kɛ mɔn' ki faake' la, n li cɛre wɔ rí li yé unikpɛkpiɛk n'Wien ya duku ni. Wa ji li ñɛ len fiebu. N li cɛre wɔ rí li yé n'Wien yɔ, kí lɛ n'kpiɛke, kí li ŋmɔbe n'yefɛnl, kí li yé n'Wien ya du Yerusalemfaan wà li ñɛ u'saan paaki bó kí jiire ní nnɔ ya nil.

¹³ ⟨Wà ŋmɔbe litubl la, wɔ rí cii *Mifuoñaanm tɔkeh Kristo ya táan ki teh bà.⟩ »

Kɛle kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Lawodise ya du ni nnɔ

¹⁴ «Kɛle kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Lawodise ya du ni nnɔ ya ciɛn kí ye bi yih wà ⟨Ami⟩, u yé umɔnkunmɔn, ki yé ugbɛmɔndaan, ki yé Uwien cɛre' wà ñɛn' tibont kɛ nnɔ, nɛ len' ki ye:

15 <N ben a sɔnh itùon yà, ki ben ki ye ɲa sɔnge, ka ton mɔ; a bi li fre kí li sɔnge bii kí li ton.

16 Ama ɲa ton, ka sɔnge mɔ, a te mɛlmɛl nɛ. Nɛn bo nɛ n li sii ɲɛ.

17 A lienh ki teh a yé ufàadaan nɛ, ki laa' li-faal li yɛbe, bonn ɲa pɔre' ɲɛ, ka ben ki ye a yé ucɛɛkdaan, ki yé unɛndaan, ki yé ujuɔn, ki se licɛnkpɛnlɔnlɔn.

18 Nɛn bo nɛ n gbierɛh ɲɛ á dɛ n'saan miñðkm mà bi donde' mɛ umu ni mi windeh ɲɔ kí li yé ufàadaan, kí dɛ n'saan tikpɛlcɛpiɛnt kí gole ɲɔ bi la lɛ a'fɛ. Kí dɛ n'saan minunkpɔm kí tien a'nun kí likre.

19 N yíe bà kɛ nnɔ, n gbierɛh bɛ nɛ ki diɛh bi'tub. Nɛn bo, cɛre' a'nun ní li mɔn á lɛbre a'tetem.

20 Liike mɛn, n se bunañɔbu ni nɛ ki bàandeh. Wà kɛ cii' n'bó ki piire' la, n li kɔ u'den min nin wɔ ní taan kí ji.

21 Wà kɛ mɔn' ki faake' la, n li de wɔ usɛn, wɔn ní kɛle kibɛrbiek bo n'yaak saan, tɛn n'mɔ mɔn' ki faake' ma, ki kɛle' kibɛrbiek bo n'Baa Uwien yaak saan nnɔ.

22 <Wà ɲmɔbe litubl la, wɔ ní cii *Mifuoñaanm tɔkeh Kristo ya táan ki teh bà.> »

4

San laa' Uwien ya bɛrbiek tidɛknt yaam

1 Ni ya puoli bó nɛ n laa' tidɛknt yaam bunañɔbu buba yɛ paaki bó, nɛ n bi cii' udaan wà ya niɛke bó mikpiɛkm nnɔ giere' ufaa bo tɛn linatunl ki ye: «Dùo ní ní wuɔn ɲɛ nà we ní nè ní tien.»

2 I ya tàan bo nɛ *Mifuoñaanm taa' nni, nɛ n laa' kibɛrbiek kiba se paaki bó, uba kɛ kí'bo.

³ Wà ke ki'bo nnò windeh ten iten yà bi yih yè jaspì nin saduwann i'daaku faa* nnò nɛ. Kugɔnguɔku kuba guɔn' ki linde' kibɛrbiɛk nnò ki windeh ten litɛnl là bi yih lè emolod † nnò.

⁴ Mubɛrbiɛmu pile nin munan mɔ se ki guɔn' kè. Biciɛnb pile nin binan mɔ ke mubɛrbiɛmu nnò bo, ki guo tiwɛnpɛpiɛnt, ki kpiɛ miñðkm ya yukpiɛkpiɛ.

⁵ Kibɛrbiɛk nnò ya bùol muɔreh piɛbpiɛb ten utɛmɛknde. Kuwaaku mɔ ñɛh ki'saan ten utaa nɛ tɛngɛh. Timucincint tulole te ki'nun bó tùoo. Timucincint nnò yé Uwien ya Fuoñaanm‡ nɛ.

⁶ Kibɛrbiɛk nnò ya nun bó ní naan miñunciɛnm nɛ, ki wien tein ki likeh ki càareh ten lidingl.

Tiwɛnfuobt tunan nɛ guɔn' kibɛrbiɛk nnò siik ni. Tu'nun bó nin tu'puoli ke yé inunbii nɛ ñɛin.

⁷ Kiwɛnkpiɛk naan ucind nɛ, kiliek naan unajɛ, kitaak ya nun bó naan unil ya nun bó, nnan naan ukaab nɛ laanh.

⁸ Tiwɛnfuobt tunan nnò ke ηmɔbe ifiɛbe iloluob nɛ, ki ηmɔbe inun ifiɛbe nnò bo ñɛin, paaki nin tingi ke. Nɔnku nin wien ni tù tuu ki gɛh iyuon nɛ ki teh: «Uñaan, uñaan, uñaan, Yonbdaan Uwien mituɔm ke ya daan nɛ yé uñaan. Wɔn nɛ là te, ki biɛ ki te, ki we ní mɔ.»

⁹ Uyo ke tiwɛnt nnò gɛh iyuon nɛ ki kpiɛkreh wà ke kibɛrbiɛk bo nnò, ki ñɛngɛh wɔ, ki faareh wɔn wà fuobe uyo ke nnò. Tù gɛh uyo wà la,

¹⁰ biciɛnb pile nin binan nnò gbaandeh wà ke kibɛrbiɛk bo nnò ya nun bó ki pukeh wɔ, ki

* **4:3** *Jaspì nin saduwann yé iten ya yel nɛ* Jaspì yé litɛnl là windeh nɛ, nɛ saduwann yé litɛnl là mɔn. † **4:3** *Emolod yé litɛnl là bɔn ten tifer nɛ.* ‡ **4:5** *Liike 1:4.*

kpiεkreh wɔn wà fuobe uyo ke nnɔ, ki kpèreh bi'yukpekpiε ki blinh kibεrbiεk nnɔ ya nun bó ki teh:

¹¹ «Yonbdaan Uwien,
sin nε kpe be ní kpiεke ηε, kí ñenge ηε, a ηmɔbe mituɔm,
kimε sin nε ñen' tibont ke,
a yíε tù ní li te nε,
ki ñen' tù.»

5

Bi konkonde' kugbɔnku kùà nin Uwien ya Pebuk nnɔ ya gber

¹ N tí laa' wà ke kibεrbiεk bo nnɔ ηuuke kugbɔnku u'nɔjie ni, kù konkonde'. Bi kele' kugbɔnku nnɔ ya kele ke ile bo nε, nε ki taa' isiwel ki tentεbn' ki tí dukn' bolm milole.

² Nε n laa' Uwien ya tonɗtɔdaan uba, u kpaandeh ufaa bo ki teh: «ηme kpe wɔ ní tεbre isiwel nnɔ kí père kugbɔnku kuu nɔ?»

³ Ama nil ηa te taaku bo bii tink bo bii dεtingi, kí fre kí père kugbɔnku nɔ kí liike ku'ni.

⁴ Nε n muɔ' cεen, kimε nil ηa te ki kpe wɔ ní père kugbɔnku nnɔ kí liike ku'ni.

⁵ Nεn saan nε biciεnb nnɔ ya uba tɔke' nni ki ye: «La muɔh. Liike, wà yé Suda ya bol ya cind, ki yé *Dafid ya yaabil nnɔ mɔn' ki faake'. Wɔn nε li tεbre isiwel ilole nnɔ, kí père kugbɔnku nnɔ.»

⁶ Nε n laa' Kipebuk kiba se ki neke kibεrbiεk nnɔ, tiwεnfuobt tunan nnɔ nin biciεnb nnɔ ya siik ni. Kipebuk nnɔ ηmɔbe igbiεn yà wɔngɛh ki teh bi ku' kè nε. Kí ηmɔbe iyin ilole nin inun ilole nε. I yé

*Uwien ya Fuoñaanm mà u sòn' mè utingben bo ni'kε saan nnò nε.

⁷ Kí jon' wà kε kibεrbiεk bo nnò saan, ki teke' kugbɔnku nnò u'nojie ni.

⁸ Kí teke' kugbɔnku nnò uyo wà nnò, nε tiwεnfuobt tunan nin biciεnb pile nin binan nnò gbaan' ki'nintuəli. Wà kε ηuuke kubɛku nin miñàkm ya sèn nε, ì gbe łfina. Isèn nnò yé Uwien ya nib ya kaare nε.

⁹ Bi gεh iyuonfaan ki teh:

«Sin nε kpε á teke kugbɔnku kuu nò,

kí tεbre isiwel nnò,

kimε bi ku' ηε, nε a'sèm bo a dε'

inibol yà kε te utingben bo ki lienh ilenbol kε nnò

ki de' Uwien.

¹⁰ A tien' bε bibεrb Uwien ya bεl ni,

ki cère' bi yé ti'Wien ya tɔtuərkaab,

ki li likeh binib bà kε te utingben bo nò.»

¹¹ N biε ki likeh ma nnò, nε ki cii' Uwien ya tondb ya ñɔfaam bó. Bi te itur itur ka ηmɔbe kàanm, ki se ki guən' kibεrbiεk nnò nin tiwεnfuobt nnò nin biciεnb nnò,

¹² ki gεh iyuon ufaa bo ki teh:

«Kipebuk kà bi ku' kè nnò nε kpε kè rí li ηmɔbe

mituəm nin lifaal

nin miyεnfuom nin ufaa.

Ken nε kpε bε rí ñenge kè,

kí kpιεke kè,

kí pèke kè.»

¹³ Nε n tí cii' Uwien ñεn' tibont tà kε tù te kutaaku bo nin tà te kitink bo nin tà te dεntingi nin tà te miñunciεnm ni nnò kε gεh iyuon ki teh:

«Wà kε kibεrbiεk bo nin Kipebuk nnò,

bɛn nɛ si kupɛnpɛku nin miɲɛgm nin ukpieke
nin ufaa uyo kɛ.»

¹⁴ Nɛ tiwɛnfuobt tunan nnɔ tuonh ki teh: «Ami.»
Nɛ biciɛnb nnɔ mɔ gbaandeh ki pukeh wà kɛ
kibɛrbiɛk bo nin Kipebuk nnɔ.

6

*Uwien ya Pebuk nnɔ tɛbre' kugbɔnku nnɔ ya siwɛl
iluob*

¹ N biɛ ki likeh tideknt yaam, uyo wà Uwien ya
Pebuk nnɔ tɛbre' isiwɛl ilole nnɔ ya kpiekl nnɔ, nɛ
n cii' tiwɛnfuobt tunan nnɔ ya kiba wuure' utɛtɛn
yaam ki ye: «Dɛn!»

² Nɛ n liike' ki laa' utɛnpɛn uba. Wà jɛke wɔ
nnɔ ŋuuke butɔnbu. Bi de' wɔ wà mɔn' ki faake' ya
yukpɛkpiɛ. Wɔn nɛ mɔn' ki faake' nɛ u bure' wɔ n̄ tí
n̄ tí m̄ò kí faake.

³ Kipebuk nnɔ tɛbre' lisiwɛliɛl uyo wà nnɔ, nɛ n
cii' kiwɛnfuobk nle len' ki ye: «Dɛn!»

⁴ Nɛn saan nɛ utɛnmón tohin ñɛn'. Bi de' wà jɛke
wɔ nnɔ usɛn wɔ n̄ cɛrɛ butɔbu n̄ tien utingbɛn bo
ŋɔ binib n̄ li kuuleh tɔb, ki de' wɔ kijusiecɛnciɛnk
kiba.

⁵ Kipebuk nnɔ tɛbre' lisiwɛl nta uyo wà nnɔ, nɛ n
cii' kiwɛnfuobk nta len' ki ye: «Dɛn!» Nɛ n liike' ki
laa' utɛnbɔn. Wà jɛke wɔ nnɔ ŋuuke kilo u'nuɔ ni.

⁶ Nɛ n cii' niba len' tɛn unil tiwɛnfuobt tunan
nnɔ ya siik ni ki ye: «Tijier ŋa n̄ li sɔbe, nɛ bi li taa
liwentunŋmɛnl ya paaku nɛ kí dɛ imuu kilo uba, kí
taa liwentunŋmɛnl ya paaku kí dɛ iji kilo uta. Ama
a la mɛ mikpɔm nin midaam.»

⁷ Kipebuk nnɔ tɛbre' lisiwɛl nnan uyo wà nnɔ, nɛ
n cii' kiwɛnfuobk nnan len' ki ye: «Dɛn!»

⁸ Nε n liike' ki laa' utennagbok, bi yih wà jεke wə nnə mikuum. Kutεnkpiiku cuonh ki pε u'bo. Bi de' bε ufaa kitink ya gbiirm minan bo bε í li kuuleh binib nin kijusiek, kí cεre mikònm nin iwienbiere yà puonh nin kumuəku ni ya wenbr mə í li kuuleh binib.

⁹ Kipebuk nnə tεbre' lisiwel nηun uyo wà nnə, nε n laa' binib bà là tuo' Uwien ya gber, ki kun' tu'bo imən ηə bi ku' bε nnə ya naanmu liponpuol ya tingi.

¹⁰ Nε binib nnə wuureh ufaa bo ki teh: «Cεnbaa, sin wà yé uñaan, ki yé ugbeməndaan nnə, nǐ li wuəke kí tí kpaan mila bo kí yaan á bu utingben bo ya nib bà ku' tε nnə tibuur, kí teke ti'bo kí dεre bi'tub-i?»

¹¹ Nε bi de' bi'ke tiliεrpenpient, ki təke' bε ki ye bεn biε kí li fuoreh ηə nè í pukn waamu, kimε bi li ku kí tonde bi'ninjieb bi'tonsənlieb bà bi bi li ku bε tεn bεn nnə nε kí yaan.

¹² Kipebuk nnə tεbre' lisiwel nluob, nε kitink jenge' ki gbien', uwien bənde' dikdiki, uηmaal mόνde' u'kεkε tεn misəm.

¹³ Inmaabii cienh paaki bó ki lá luh kitink bo tεn kutafaabiiku nε yòkreh ikεnkenkaab.

¹⁴ Kutaaku gbendeh ki joh tεn bi kondeh kugbənku nε, ijuən nin idek kε lələbre' isensien.

¹⁵ Nε utingben bo ya berb nin bicienb nin so-jambe ya cienb nin bifàadenb nin bifεfaab nin iyonbe nin bà ηa yé yonbe kε bəle' tijəlulnt nin ijəten ni,

¹⁶ ki təkeh ijuən nin itεn ki teh:

«Lu mēn ti'bo ki bəle' tε,
ηə wà kε kibεrbiεk bo nnə la likeh tε,

Kipebuk nnə mə ya benpiebe la tu tε.

¹⁷ Kimε bi'benpiebcien ya daali baa' ní ηə!

Ŋmε li fre kí sere bi'nun bó?»

7

Uwien cère' bi dieke' u gènde' binib bà nnə

¹ Ni ya puoli bó nε n tí laa' tideknt yaam Uwien ya tondb binan se kitink ya kele ke inan, ki co ikele inan nnə ya tafaam ηə tafaam la ji ní jo tink nin ñuncienm nin subu bo.

² N liebe' ki laa' utondtə ñen' liwenpurl bó ní, ki ηuuke Uwien limiel ya daan taah nà ki diekeh u'nib nnə. U yin' Uwien ya tondb binan bà Uwien de' bε ufaa bε ní tien kitink nin miñuncienm nà bre nnə ufaa bo

³ ki təkε' bε ki ye: «Cuo mεn ni'ba, laan la tien mεn tink nin ñuncienm nin subu nà bre. Cère mεn tí tien ti'Wien ya dīeku u'nib ya yutun bo kí yaan.»

⁴ Nε n cii' bi tien' Uwien ya dīeku binib bà bo nnə ya ñəbu. Bi te binib itur kobk nin pinan nin inan nε, ki ñen' Israyel yaab ya baamul ke ni ní.

⁵ Bi dieke' bà nnə bεn si:

Suda ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Lubεn ya baamul ni binib itur piik nin ile,

Gaad ya baamul ni binib itur piik nin ile,

⁶ Aser ya baamul ni binib itur piik nin ile,

Nεftali ya baamul ni binib itur piik nin ile,

Manase ya baamul ni binib itur piik nin ile,

⁷ Simeyən ya baamul ni binib itur piik nin ile,

Lefi ya baamul ni binib itur piik nin ile,

Isaka ya baamul ni binib itur piik nin ile,

⁸ Sabulən ya baamul ni binib itur piik nin ile,

Yosef ya baamul ni binib itur piik nin ile,

Bensamen ya baamul ni binib itur piik nin ile.

Inibol ke ya nib taan' Uwien nin Kipebuk ya nun bó

⁹ Ni ya puoli bó ne n tí liike' ki laa' kuniwulku kuba; nil ɲa ní fre kí kàan kí cuo bi'ñabu. Bi ñen' inibol yá ke te uɲɛndun wuu ni, ki lienh ilenbol ke nnɔ ni ne, ki se kiberbiek nin Kipebuk nnɔ ya nun bó, ki guo tiliɛrpenpient, ki ɲuuke mubiebisimu ya fɛr,

¹⁰ ki wuureh ufaa bo ki teh: «Ti'Wien wà ke kiberbiek bo nin Kipebuk ne ɲmiendeh te.»

¹¹ Ne Uwien ya tondb ke se ki guɔn' kiberbiek nin bicienb nin tiwɛnfuobt tunan nnɔ, ne ki gbaan' ki dondeh Uwien,

¹² ki teh: «Imɔn, ti'Wien ɲmabe mituɔm nin miyɛnfuom nin ufaa. Nen bo tí li pèkeh wɔ, kí li kpiɛkreh wɔ, kí li faareh wɔ, kí li ñengeh wɔ uyo ke. Ami.»

¹³ Ne bicienb nnɔ ya uba niire' nni ki ye: «Binib bà guo tiliɛrpenpient nɔ, bi yé ɲmembe? Bi ñen' la?»

¹⁴ Ne n jiiin' wɔ ki ye: «N'Yonbdaan, sin ne ben.» Ne u ye: «Bi yé binib bà bi jènde' be ki gbien' ne. Bi sokre' bi'liert Kipebuk nnɔ ya sèm ni ne tù pende'.

¹⁵ Nen bo ne bi se Uwien ya berbiek ya nun bó, ki sɔnh itùon ki dienh wɔ u'duku ni ñonku nin wien ni.

Ne wà ke kiberbiek bo nnɔ li lèkn bi'bo.

¹⁶ Kònm ɲa ji li cuo be,

ñuñun ɲa ji li cuo be,

kuwienku ya wɔl mɔnɔn ɲa ji li se be.

¹⁷ Kimɛ Kipebuk kà te kiberbiek saan nnɔ

ne li liike be kí taa be

kí jo liñunbunl là ya ñunm dienh limiel saan.

Nε Uwien li ηmire bi'nunsiir κε.»

8

Uwien ya Pebuk tεbre' kugbɔnku nnɔ ya siwεl nlole

¹Uwien ya Pebuk nnɔ tεbre' lisiwεl nlole uyo wà nnɔ, nε paaki ya bont κε ηmile' cim nĩ wuɔke' ki tĩ kpaan' tɛn miire pita.

²Nε n laa' Uwien ya tondb bilole bà te u'nun bó ki sɔnh u'tùon nnɔ, bi de' bε inatun ilole.

³Nε utondtɔ mɔ baa' kí lá sere liponpuol saan ki ηuuke bi sienh liηubl miñðkm ya sèn yà ni nnɔ ya liba. Bi de' wɔ liηubl lĩ yεbe wɔ n̄ sε, kí taan nεn nin Uwien ya nib ya kaare kí de Uwien miñðkm ya ponpuol là te u'berbiεk ya nun bó nnɔ bo.

⁴Liηubl nnɔ ya muñii nin Uwien ya nib ya kaare ñeh utond nnɔ ya nuɔ ni, ki fih paaki bó Uwien ya nun bó.

⁵Nε Uwien ya tond nnɔ taa' liηubsɛnl nnɔ, ki pεre' umu liponpuol nnɔ bo, ki gbien' lè, ki taa' ki wiε' kitink bo. Nε utaa mεkndeh, ki tengeh, kuwaaku te cεen, nε kitink mɔ jenge'.

Inatunkpiεk inan ya piebm

⁶Uwien ya tondb bilole bà ηuuke inatun ilole nnɔ bonde' bε n̄ piebe.

⁷Ukpiεk piebe' u'natunl, nε bi taa' itetɛn ki taan' nin umu nin misɛm ki wiε' kitink bo. Nε kitink ya gbiirm mita ya miba wĩn', isiin mɔ ya gbiirm mita ya miba wĩn', nε timɔsɔngt κε mɔ wĩn'.

⁸Ulie mɔ piebe' u'natunl, nε bi taa' nibonn niba ki wiε' miñuncienm ni nĩ yεbe tɛn lijuɔl ki

teknh umu. Miñunm nnɔ ya gbiirm mita ya miba kpɛnde' misɛm.

⁹ Nɛ tibont tà fuobe mi'ni nnɔ ya gbiirm mita ya miba kpo'. Iñɛrde ya gbiirm mita ya miba mɔ wewe'.

¹⁰ Nta mɔ piebe' u'natunl, nɛ liñmaabicɛncienl liba teknh umu ki te tɛn kumucincinku ki ñɛn' paaki bó ní ki lá lu' ikpen nin iñunbun ni.

¹¹ Bi yih liñmaabil nnɔ «Tilɔbr» nɛ. Lɪ lu' miñunm mà ni nnɔ ya gbiirm mita ya miba kpɛnde' tilɔbr. Nɛ binib bà yɛbe ñun' ki kpo', kimɛ mɪ ji yé tilɔbr nɛ.

¹² Nnan mɔ piebe' u'natunl, nɛ uwien nin uñmaal ya gbiirm mita ya miba saa' nɛ ni'bó biike'. Iñmaabii ya gbiirm mita ya miba mɔ saa' nɛ ni'mɔ bó biike'. Nnɔ nɛ uwien ni ya gbiirm mita ya miba ña ji wien, kuñonku mɔ ya gbiirm mita ya miba mɔ ña ji wien.

¹³ Nɛ n laa' ubɛnwien uba laanh mitɛwɔlkrɔm, ki cii' u wuureh ufaa bo ki teh: «Nì li bre binib bo, nì li bre binib bo, uyo wà Uwien ya tondb bita bà sɛn' nnɔ li piebe bi'natun nnɔ, nì li bre binib bo.»

Linatunl nɔun ya piebm

9

¹ Uwien ya tond nɔun mɔ piebe' u'natunl, nɛ n laa' liñmaabil liba cere' kutaaku bo ní ki lá lu' kitink bo. Nɛ bi de' lè kubùoku kùà ñɔ ka ñmɔbe bien* nnɔ ya nañɔbu ya pien.

² Lɪ piire' kubùoku nnɔ ya nañɔbu, nɛ imuñii iba ñɛn', ki naan tɛn bi puuh timaar nɛ, ki biike' uwien, nɛ ni'kɛ saan biike' cɪnm.

* **9:1** Liike Luk 8:31.

³ Nε inacutuən ñen' imuñii nnə ni ki gbe utingben bo. Bi de' yĩ mituəm yĩ ní li jundeh ní wi ten inen.

⁴ Nε ki pien' yĩ, í la mε muər, ki la mε sisənkɛ, ki la mε subu buba nin butəbu, ama yĩ ní li jundeh binib bà ña ñməbe Uwien ya dīeku bi'yutun bo nnə baba.

⁵ Ba de' yĩ sən yĩ ní li kuuleh binib nnə ama yĩ ní li jəndeh bε kí tí baa inmaale inun. Ijend nnə wi ten unen ya luol nε.

⁶ I ya dən, binib li nuunh mikum, ka ní lε mɛ. Bi li nuunh bε ní kpo ama mikum li tiinh bε nε.

⁷ A laa' inacu nnə la, a li ye itaan yà bi bonde' yĩ bε ní taa kí jo lituəl nε. I'yul bo te ten bi kpele' yĩ miñðkm ya yukpekpiε nε, i'nun bó mə te ten unisaal ya nun bó.

⁸ Tiyur te i'yul bo ki naan tipiiyur, nε i'ñin mə naan ucind yε.

⁹ Nibonn niba lieke i'fɛl bo ki naan tikur. I'fiεbe ñməbe kuwaaku ten itaan nε tuke titenlolt ki tiinh ki joh lituəl.

¹⁰ I'juun mə naan inen ya juun nε, ki tí fəre' nin mupienmu. Liluol là í li taah ki jəndeh binib kí tí baa inmaale inun nnə te yen ni nε.

¹¹ Kubùoku kùà ñə ka ñməbe bien nnə ya tond nε yé i'ber. *Sufmε ya lenm ni, bi yih utond nnə Abadən nε, ki yih wə Apoliyən† Grəkmbε ya lenm ni.

¹² Ijendkpiek gəbre' sə. Iyuən mə we ní.

Linatunl nluob ya piebm

† 9:11 Apoliyən ya tingi si: «Uduber nε.»

13 Uwien ya tond nluob mə piebe' u'natunl, nε n cii' uniεke uba bó, u n̄en' miñðkm ya ponpuol‡ là te Uwien ya nun bó nnə ya kele inan bó ní,

14 ki təkēh Uwien ya tond nluob wà ηuuke linatunl nnə ki teh: «Lore bitondb binan bà lùo Efrat ya kpenciεnl ya gbε nnə kí wiε.»

15 Nε u lore' bitondb binan nnə ki wiε'. Bi là bonde' ki ye bi li lore bε li ya binl nin u ya ηmaal nin u ya wien nin u ya yo nε, bε n̄ ku binib ya gbiirm mita ya miba.

16 N cii' sojambe bà jεke itaan nnə ya n̄əbu, bi là te itur itur ya turbεnm nε.

17 N laa' itaan nnə nin bà jεke yĩ nnə te ma bo.

Tikur tuba lleke bi'fəl bo.

Tu'siem miba món ten umu,

mitəm bən wiee,

mitəm mə naan mitenñəkjiem.

Itaan nnə ya yul naan ucind ya yul nε.

Umu nin imuñii nin mitenñəkjiem n̄eh i'ñuən ni.

18 Umu nin imuñii nin mitenñəkjiem nnə yé ijendciεn nε ki n̄eh itaan nnə ya n̄uən ni. Tibont tuta nnə ku' binib ya gbiirm mita ya miba,

19 kimε itaan nnə ya tuəm te i'ñuən nin i'juun ni nε. I'juun nnə naan iwε nε ki ηməbe iyul. I taah yen nε ki jèndeh binib.

20 Binib bà ηa kpo' ijend nnə ni nnə ηa lèbre' bi'tetem. Bi biε ki gbaandeh ki pukeh isenpol nin ibule yà ben nin bi'yul tien' yĩ nnə nε. Bi taa' miñðkm nin ilike ya kurku nin kukurku kua bi yih kù blənsi nnə nin iten nin idə nε ki tien' yĩ. Ibule nnə ηa lenh, ka ciih, ka cuonh mə.

‡ 9:13 *Liponpuol* nnə ya kele kε ya gbε naan iyin nε.

21 Binib nnə ɲa biε ki dāan' bi'nikul nin bi'ñəkjil nin bi'sənsəndl nin bi'nasubu.

10

Uwien ya tond nin kigbɔnwawaak kiba ya gber

¹ N tí laa' Uwien ya tondtɔdaan uba, u ñen' kutaaku bó ki jinh ní kutɛwɔlgbɔnku piibe u'bo; gbɛngbɛnjɛpolkɛ guɔn' u'yul tɛn uyukpɛkpiɛ. U'nun bó muɔreh tɛn uwien, nɛ u'taan mɔ naan umu nɛ teknh cɔlcɔl.

² U ɲuuke kigbɔnwawaak kiba u'nuɔ ni kɪ pibre'. U'nɔjietaal te miñunciɛnm bo, nɛ u'nɔgɛntaal mɔ te liwɛl bo.

³ U wuure' ufaa bo tɛn ucind. U wuure' uyo wà nnə, nɛ utaa tien' bolm milole bo.

⁴ N ye ń kele itɛtien nnə ye bà kugbɔnku ni, nɛ ki cii' uniεke uba bó u len' paaki bó ki ye: «Bɔle itɛtien nnə ye bà, la kele tù.»

⁵ Uwien ya tond wà n bi laa' u se miñunciɛnm nin liwɛl bo nnə yuon' u'nɔjie paaki bó

⁶ ki pole' wà tuu ki te uyo kɛ,
ki ñen' kutaaku nin tibont tà kɛ te ku'bo,
ki ñen' kitink nin tibont tà kɛ te ki'bo,
ki tien' miñunciɛnm nin tibont tà kɛ te mi'ni nnə,
ki ye: «Na ji li taande.»

⁷ Ama uyo wà Uwien ya tond nlole li cin kí piebe u'natunl nnə, u ya yo nɛ Uwien ya gbɛbɔlkaar tà u là tɔke' tù u'tonsɔnb biñɔbonsɔknɔ nnə li tien.

⁸ N bi cii' uniεke wà bó paaki bó nnə tí ye: «Li joh kí tɪ teke kigbɔnk kà Uwien ya tond wà se miñunciɛnm nin liwɛl bo ɲuuke kɛ, kɪ pibre' nɔ.»

⁹ Nɛ n bure' Uwien ya tond nnə saan ki tɪ tɔke' wɔ ki ye wɔ ń de nni kigbɔnk nnə. Nɛ u tɔke' nni ki ye:

«Teke kè kí ηm̄n. Kí li ηm̄e a'ñ̄abu ni ten tisiir n̄e, n̄e ki li to a'benku ni.»

¹⁰ N̄e n teke' kè utond nn̄o ya nūo ni ki ηm̄n'. N ηm̄nh kè uyo wà nn̄o kí ηm̄e n'ñ̄abu ni ten tisiir n̄e. Ama n t̄i n̄ele' kè ma nn̄o n'benku ni ke ji to n̄e k̄erk̄eri.

¹¹ N̄en saan n̄e bi t̄oke' nni ki ye: «A li bīe kí t̄oke inibol yà ke te ūɛndun wuu ni, ki lienh ilenbol ke nin bib̄erb nà lá li tu b̄e ya gb̄er.»

11

Bim̄nkunb bile ya gb̄er

¹ N̄en saan n̄e bi de' nni in̄mele ya lenbenl liba li naan ukp̄end̄o, ki t̄oke' nni ki ye: «Fii kí kpaan Uwien ya duku nin liponpuol, kí k̄aan binib b̄a gbaandeh ki pukeh Uwien len nn̄o.

² Ama á d̄aan ki la kpaan kuduku nn̄o ya luo, kim̄e Uwien taa' wù ki de' b̄a ηa yé u'yaab n̄e. Bi li faake nin Uwien ya du kí w̄obn u'nib kí t̄i baa in̄maale pinan nin ile.

³ N̄e Uwien li c̄ere u'm̄nkunb bile r̄i li s̄okndeh u'gb̄er kí t̄i baa iwien liturl nin kobiile nin piluob, kí li guo tikp̄elc̄er* tuba t̄u naan tib̄ot̄or.»

⁴ Bim̄nkunb bile nn̄o yé Olifi ya siin ile nin ifr ile n̄e ki se ūɛndun ya Yonbdaan ya nun bó.

⁵ Bi'n̄enn̄endb nuunh b̄e r̄i j̄ende b̄e la, umu uba n̄e li n̄e bi'ñ̄uon ni kí ku b̄e. Wà ke nuunh w̄o r̄i j̄ende b̄e la, udaan li kpo nn̄o n̄e.

⁶ Bi ηm̄obe mituom̄ b̄e r̄i cuo utaa uyo wà bi te ki s̄okndeh Uwien ya gb̄er, ki ηm̄obe mituom̄ b̄e r̄i c̄ere

* **11:3** Bi là ke mikum̄ bii bi te uyensaa ni bii bi bende' ki ye bi bii' Uwien n̄e la, bi guoh ni ya kp̄elc̄etunb. Liike Matie 11:21.

miñunm ní kpende misè̃m, ki ñmabe mituəm be ní cère ijend ke ya bol ní lu utingben bo uyo wà ke bi yíe.

⁷ Bi tí kun' imà̃n Uwien ya gber bo ki gben' la, kiwenbiik kà li ñe ní kubùoku kùà ñà ka ñmabe bien ni nnò li jè̃ke be butòbu kí faake nin be, kí ku be.

⁸ Ne bi'gbenent ní juore kí li dò upaan bo uducièn wà ni bi là kpe' bi'Yonbdaan udòpònpòn bo nnò ni. Bi yih udu nnò ki nengreh Sodòm nin Esipt ne.

⁹ Ne inibol yà ke te uñendun wuu ní ki lienh ilenbol ke nnò li baa kí lá liike bi'gbenent nnò kí tí baa iwien ita nin kujenku, ka ní tuo be ní sube be.

¹⁰ Bi'kuum li sange utingben ya nib ya yem, be ní li poknh, kí li punh tób tibont, kime Uwien ya ñàbonsaknb bile nnò là jè̃nde' be ki gbien'.

¹¹ Ama iwien ita nin kujenku nnò gè̃bre', ne Uwien cère' kufuorku kòn' bi'ni, bi fii' ki sere', ne bujewaanciènbu cuo' binib bà bi likeh be nnò.

¹² Ne biñàbonsaknb bile nnò cii' unieke uba bó u len' paaki bó ufaa bo ki ye: «Dùò ní men.» Ne bi don' paaki kutewòlgbònkú ni bi'nennendb ya nun bó.

¹³ U ya yo ne kitink jè̃nge' cè̃en, ne uducièn nnò ya dur ya gbiirm piik ya miba lu'. Kitink ya jè̃ngm nnò ku' binib itur ilole. Bà s'ien' ka kpo' nnò ya fè̃l sèn' kí tí kè̃nde', ne bi kpiè̃ke' Uwien wà te paaki bó.

¹⁴ Ijend nle bo gè̃bre' sò. Nta mọ ya baam ña ní taande.

Linatunl nlole ya piebm

¹⁵ Uwien ya tond nlole mọ piebe' u'natunl, ne bidè̃nb biba len' paaki bó ufaa bo ki ye:

«Yonbdaan Uwien nin u'Nigendkε Kristo nε ji si
uηendun wuu ya bεl.

Libel nnε li tuu ki te uyo kε nε.»

¹⁶ Nε bicienb pile nin binan bā kε bi'berbiemu bo
Uwien ya nun bό nnε

gbaan' ki pukeh Uwien

¹⁷ ki teh:

«Yonbdaan Uwien, mituom kε ya daan.

Sin wā là te, ki biε ki te nnε, ti faareh ηε,

kimε a taa' a'tocienm nε ki jin' a'bεl.

¹⁸ Binib bā ηa yé a'yaab ya benku ni là ben' a'bo,
nε fenfenno a'mε ya mutuol ji fii' bi'bo.

Uyo wā sε a li bu bitenkpiib tibuur,

kí su a'tonsɔnb biñɔbonsɔknb,

kí su a'nib bā kε boh ηε,

biwaab nin bicienb kε†,

kí gben bā bereh uηendun nnε ya gber.»

¹⁹ Uwien ya duku kua te paaki bό nnε piire',
kujɔtieku ya lekl se ku'ni. Nen saan nε utaa
mekndeh ki tengeh ki ηmabe kuwaaku cεen, kitink
jènge', nε utaa nii' iteten lu' ki yebe cεen.

12

Upiitenpunb nin utunwien ya gber

¹ Ni ya puoli bό nε micincilncienm miba tien'
kutaaku bo. N laa' upii uba nε uwien piibe u'bo ten
lilierl, uηmaal te u'taan ya tingi, inmaabii piik nin ile
te u'yul bo ten uyukpekpiε.

² Upii nnε là punbe' nε, u'mamaayo baa', u benh
wε ní maa, nε ki wɔlnh nin imerwien.

† **11:18** *Biwaab nin bicienb* li fre ki li yé ibaan nin binikpekpiεkb mε.

³ Micincilntəm tí tien' kutaaku bo. N laa' utunwiən* uba, u món tohin ki ηmabe iyul ilole nin iyin piik, ki kpiε uberyukpekpiε yul κε yul bo.

⁴ Utunwiən nnə taah u'juul ki preh inmaabii ya gbiirm mita ya miba, ki wiēnh kitink bo. U baa' ki lá sere' upii nnə ya nun bó ηə kibuk nnə tí ñen' uyo wà la, wə ní pək kí guəre kí nele nε.

⁵ Upii nnə maa' kibujεbuk. Kεn nε lá li ηuuke ini-bol κε nin ufaa ki la ηmabe nunsonge bi'bo. Uwien yuure' kibuk nnə ki don' u'ba saan, u'berbiεk ya bùol.

⁶ Nεn saan nε upii nnə sεn' ki jon' kupenpelku ni, Uwien là bonde' wə mifεnm nεn bó nε. Bi tí li likeh wə nεn bó nε kí tí baa iwien liturl nin kobiile nin piluob.

⁷ Butəbu buba tien' kutaaku bo. Uwien ya tondciēnb ya uba bi yih wà Misel; wən nin u'tondb tən' nin utunwiən nnə nin u'mə ya tondb butəbu,

⁸ ki faake' nin bε, nε utunwiən nin u'tondb ηa ji ηmabe sεn bε ní li te paaki bó.

⁹ Nε bi ηəre' kutunwiēnku nnə. Kù yé uyo bo ya wε nnə nε. Bi yih kun nε usεnpol, ki liεbe' ki yih kù *Satan. Kun nε tulndeh uηendun ya nib κε. Bi ture' kun nin ku'tondb κε nε ki wiε' kitink bo.

¹⁰ Nε n cii' uniεke uba bó u len' ufaa bo kutaaku bo ki ye:

«Uyo wà sə yé uηmεηmeryo,
 ki yé uyo wà ti'Wien wuən' u'tuəm,
 ki wuən' ki ye u yé ubε,
 ki wuən' ki ye u'Nigεndke Kristo ηmabe ticiεnt,
 kimε bi ηəre' wà biindeh ti'yaab Uwien ya nun bó
 ñənkku nin wien ni nnə ηə.

* **12:3** Utunwiən yé ibiere ya daan ya nεnnenku nε.

11 Ti'yaab nnə faake' nin wə ɲə. Kipebuk ya sèm
nin tigber tà bi kundeh imə̀n tu'bo nnə,
nɛ cère' bi faake' nin wə.

Ba tange' bi'miel haali ki tĩ kpo'.

12 Kutaaku nin tibont tà kɛ te ku'bo ń li poknh,
kimɛ bi ɲəre' usɛnpol nnə ɲə.

Ama ńi bre kitink nin miñuncienm bo,
kimɛ usɛnpol jiiire' ni'bó
nin u'benpiebe,

ki ben ki ye ńi sien' wə iwenkàankɛ nɛ.»

13 Utunwien nnə laa' bi ture' wə ki wiɛ' kitink bo
ma nnə nɛ u sɛn' ki paan' upii wà maa' kibujɛbuk
nnə bo.

14 Nɛ Uwien de' upii nnə ifiɛbe ile ı yebe tɛn
umiɛkaab yi ɲə wə ń laan kí jo kupenpelku bó,
Uwien là bonde' wə mifɛnm nà saan nnə ɲə
utunwien nnə la nènde wə. Bi tĩ li likeh wə nɛn saan
nɛ kí tĩ baa ibin ita nin kujenku.

15 Nɛn saan nɛ utunwien nnə siin' miñunm ńi
yebe tɛn likpenl upii nnə ya puoli bó ɲə mè ń puube
kí tĩ tuke wə kí bure.

16 Nɛ kitink tore' upii nnə, ki yàare' nɛ utunwien
nnə siin' miñunm mà nnə kə̀n'.

17 Utunwien nnə ya benku ni ben' upii nnə bo ki
tĩ kɛnde', nɛ u bure' ki tĩ tən' nin upii nnə ya yaabii
yà sien' nnə butəbu. Bi yé binib bà boh Uwien ya
wəb, ki pɛ *Yesu ya gber bo mənəmənɛ nɛ.

18 Nɛ utunwien nnə jon' ki tĩ sere' miñuncienm
ya gbɛ litɛngbil bo†.

† 12:18 Bi kpɛɛ' ki kele' tigbont tà nnə ya tuba ńi kele' ki ye: «N jon'
ki tĩ sere' miñuncienm ya gbɛ litɛngbil bo nɛ.»

13

Kiwenk kà ñen' miñunciën m ni nin utunwiën nnò ya gber

¹ N tí laa' kiwenk kiba, kí ñen' miñunciën m ni, ki ñmòbe iyul ilole nin iyin piik, ki kpíe uberyukpekpié yinl ké yinl bo. Nè bi kéle' yul ké yul bo liyel, lí sukreh Uwien.

² Kiwenk nnò naan unamuun nè, ki'taan yébe ki ñmòbe titebiñiint tù fenbe cèen, ki'ñòkpon naan ucind yu. Utunwiën nnò taa' u'faa nin u'berbiék nin u'tociën m ki de' kè.

³ Kiwenk nnò ya yul nnò ya liba ñmòbe kugbiéku ten la í ñmèrè nè.

Ama kugbiéku nnò bukre'.

Ní cuo' utingben ya nib ké miyòkm nè bi ji ñuòreh kè.

⁴ Bi gbaan' ki pukeh utunwiën nnò, kime wòn nè de' kiwenk nnò mituòm. Bi là gbaan' ki pukeh kiwenk nnò mò ki teh: «Ñmè te ten kiwenk kíe nò? Ñmè li fre kí tò nin kè butòbu?»

⁵ Bi là de' kiwenk nnò usen kè í li lienh tigbengt ya lenm, kí li sukreh Uwien, ki de' kè mituòm kè í li teh tibont haali ñmaale pinan nin ile.

⁶ Nè kí cin' ki sukreh Uwien ki saah u'yel, ki yih u te nà saan fènm, ki sukreh bà te u'saan paaki bó nnò.

⁷ Bi de' kè usen kè í tò nin Uwien ya nib butòbu kí faake nin bè. Nè ki de' kè mituòm kè í li ñuuke inibol yà ké te uñendun wuu ni ki lienh ilenbol ké nnò.

⁸ Utingben bo ya nib bà ké ba kéle' bi'yel limiél ya gbònkú ni haali uñendun ya cincinm nnò li gbaan kí puke kiwenk nnò. Bi là ku' Uwien ya Pebuk kà nnò nè si limiél ya gbònkú nnò.

9 «Wà ηmabe litubl la, wə́ rí cii.
 10 Uwien ye bi li cuo wà tiyonbt la,
 bi li mənbe kí cuo wə́ tiyonbt nε.
 U ye bi li ku wà nin kijusiek la,
 bi li mənbe kí ku wə́ nin kijusiek nε.
 Nεn bo, Uwien ya nib rí li ηmabe kuminku,
 kí li pε Uwien bo mənəmən.»

Kiwenk kà puə' kitink ni ya gber

11 Nε n tí laa' kiwəntək kiba puə' kitink ni, ki ηmabe iyin ile ì naan kipebuk yε, nε ki ji lienh tən utunwien nnə.

12 Kí là ηmabe kiwenk kà ñen' miñuncienm ni nnə ya tuəm kε, nε ki taah mè ki sənɥ ki dienɥ kè. Kiwenk kà puə' kitink ni nnə wəbndeh utingben bo ya nib bε rí li gbaandeh ki pukeh kà là ñen' miñuncienm ni, ki ηmabe kugbɛku, kù bukɛ' nnə.

13 Kiwenk kà puə' kitink ni nnə teh micincilm cεen, haali ki tí cèreh umu ñeh paaki ki jiih ní tingi, binib kε ya nun bó.

14 Bi de' kè mituəm kí teh micincilm ki dienɥ kiwenk kà ñen' miñuncienm ni nnə, ki tulndeh utingben ya nib kε, ki təkɛh bε ki teh bε rí mε kiwenk kà bi bunge' kè nin kijusiek ηə kí faake' nnə ya nennənku.

15 Bi de' kiwenk kà puə' kitink ni nnə mituəm kè rí kuən kufuorku kà ñen' miñuncienm ni nnə ya nennənku ni ηə kù rí li lienɥ, ki cèreh bi kuuleh binib bà kε ηa gbaandeh ki pukeh kù nnə.

16 Kí wəbn' binib kε, biwaab nin bicienb nin bifàadenb nin bijiinb nin iyonbe nin bà ηa yé yonbe bi tien' kudɛku bi'nojie bo bii bi'yutun bo.

17 Kudɛku nnə yé kiwenk kà ñen' miñuncienm ni nnə ya yel bii kí'yel ya nənbl nε. Unil wà ηa ηmabe

kudïeku nnə la, ba rí cère wə rí de bonn, ka rí cère wə rí kuəre mə.

¹⁸ Fənfənnə miyənfuom nε li cère binib rí bende tibont tuu ya tingi. Unil wà ηməbe miyənfuom nε li bende kiwənk nnə ya nənbl ya tingi. Linənbl nnə yé unil ya yel ya nənbl nε. Lï te kobiiluob nin piluob nin miluob* nε.

14

Kipebuk nin kï teke' binib bà ki wiε'

¹ N tí liike' ki laa' Kipebuk nnə se Siyən ya juəl bo. Binib itur kobk nin pinan nin inan bà ya yutun bo ηməbe ken nin ki'Baa ya yel nnə te ki'saan.

² Nε n cii' kuwaaku kuba bó paaki bó nï tuoreh tən miñunciənm nε fuh bii utaa nε tengeh ufaa bo. N ciih kuwaaku kúa bó nnə ηmə mə tən bibieñib nε ñih tibèr.

³ Binib nnə te Uwien ya berbiek nin tiwənfuobt tunan nin biciənb nnə ya nun bó nε ki gəh iyuonfaan. Binib itur kobk nin pinan nin inan bà Uwien dε' bε kitink bo ki wiε' nnə baba ηa ñí la, uba ηa rí fre kí benge iyuon nnə.

⁴ Ba kuən' bi'ba jəknt, bi te tən ujefaan wà ηa bən jε nε, kimε ba paan' niba bo, bi pε Kipebuk nnə baba bo nε, ki joh kï joh nà kε saan. Uwien dε' bən nε binib ni ki wiε', bε rí li yé wən nin Kipebuk ya nikpiekb.

⁵ Ba bən tonnenku, nε ka ηməbe biil mə.

Uwien ya tondb bita təke' Uwien ya buur bó

* **13:18** Biba maaleh ki teh linənbl *kobiiluob nin piluob nin miluob* yé Erom ya bercien ya yel nε. Bitəb maaleh ki teh linənbl nnə wəngeh unisaal ya bonn nε.

6 N tí laa' Uwien ya tond uba, u laanh mitewolkpòm, ki tuke tigbemənmənt tà ŋa ŋməbe gbenm, wə́ rí lá təkə utingben ya nib kɛ: inibol yà kɛ te uŋəndun wuu ni ki lienh ilenbol kɛ nnə.

7 Utond nnə len' ufaa bo ki ye: «Li boh mən Uwien, kí li kpiəkreh wə́, kime u li bu binib tibuur uyo wà nnə baa'-a! Li gbaandeh mən ki pukeh Uwien, wən nɛ ñɛn' kutaaku nin kitink nin miñunciɛnm nin iñunbun kɛ ya bol.»

8 Utondlie mə paan' ukpiek nnə bo, ki lienh ki teh: «U lu' ŋə́, u lu' ŋə́, uduciɛn Babilonn lu' ŋə́. Wun nɛ taa' u'sənsəndl ki puon' inibol kɛ, ki cère' i kən' Uwien ya tudere ni.»

9 Utond nta mə paan' bikpiekb bile nnə bo, ki lienh ufaa bo ki teh: «Binib bà kɛ gbaandeh ki pukeh kiwɛnk nnə nin ki'nɛnnɛnku, ki ŋməbe ki'diɛku bi'yutun bo bii bi'nuə bo la,

10 Uwien ya benku ni li be bi'bo kí gbien, wə́ rí dɛre bi'tub ka rí muə bɛ cɛcɛkm, kí cère bɛ rí li te u'tondb nin Kipebuk ya nun bó ki jèndeh ki lɛbreh mitɛnñəkjiɛm mà teknh umu ni.

11 Umu wà bi te u'ni ki jèndeh ki lɛbreh nnə ya muñii li tuu ki dukeh nɛ uyo kɛ. Binib bà ŋməbe kiwɛnk nnə ya yel ya diɛku, ki gbaandeh ki pukeh kɛn nin ki'nɛnnɛnku nnə li jèndeh nɛ ñənku nin wien ni ka rí li ŋməbe fuorl.»

12 Nɛn bo, nĩ yé uyo wà Uwien ya nib bà boh u'wəb, ki teke' *Yesu ki jin' nnə rí li ŋməbe kuminku nɛ.

13 Nɛ n cii' uniɛke uba bó u len' paaki bó ki ye: «Kɛle kí ye: Binib bà ji kpuokeh fɛnfɛnnə Yonbdaan bo nnə, Uwien ya mənɛm te bi'bo.» Nɛ *Mifuoñaanm ye: «Imə̀n, bɛ rí li fuoreh kí ñɛn

bi'jiinku, kime Uwien ɲa ní sunde bi'bó bi sɔn' itùon yà nnɔ bo.»

Uwien li bu uɲɛndun ya nib tibuur

¹⁴ Nɛ n tí liike' ki laa' kutɛwɔlgbɔnpenpienku kuba, niba kɛ ku'bo ki naan unisaal, ki kpiɛ miñàkm ya yukpekpiɛ, ki ɲuuke puokɲamaɲmaa uba.

¹⁵ Nɛ Uwien ya tond uba ñɛn' ní Uwien ya duku ni, ki yin' wà kɛ kutɛwɔlgbɔnku bo nnɔ ufaa bo ki ye: «Taa a'puoko nnɔ kí cin kí li ceh tijier, tijier ya ceceyo baa' ɲɔ, kime utingbɛn bo ya jier ben'-a.»

¹⁶ Nɛn saan nɛ wà kɛ kutɛwɔlgbɔnku bo nnɔ taa' u'puoko ki cen' utingbɛn ya jier kɛ.

¹⁷ N tí laa' utondtɔ paaki bó, u ñɛn' ní Uwien ya duku ni, ki mɔ ɲuuke puokɲamaɲmaa.

¹⁸ Nɛ utondtɔ mɔ ñɛn' liponpuol saan. Wɔn nɛ ɲmɔbe mituɔm umu bo. U yin' utond wà ɲuuke puokɲamaɲmaa nnɔ ufaa bo ki ye: «Taa a'puokɲamaɲmaa nnɔ kí cecere utingbɛn bo ya sibii yà bi taah yè ki ɲɛh fɛn nnɔ, kime ì ben'-a.»

¹⁹⁻²⁰ Nɛ utond nnɔ taa' u'puoko ki cecere' utingbɛn bo ya sibii nnɔ, ki taa' ki kuore' kubòciɛnku kùa bi ɲmɛngeh isibii ku'ni nnɔ ni. Bi ɲmiɛn' isibii nnɔ dugbaal nɛ. Bi ɲmiɛn' yè ma nnɔ misɛm nɛ ñɛn' kubùoku nnɔ ni ki puube' ki tí baa' kɔnsini kobiita. Utaan se mi'ni la, mɿ li baa u'lenbu. Nɛn nɛ wuɔn' ki ye Uwien ya benku ni ben' binib bo cɛɛn.

15

Ijɛndfɔrke ya gber

¹ Nɛ n tí laa' micincilntɔm kutaaku bo. Nì yé nibonciɛnn nɛ ki ɲmɔbe kuñaanku cɛɛn. N laa' Uwien ya tondb bilole, bɛn nɛ li cère ijɛnd ní tu

uḡendun ya nib kí tí dukn bolm milole. Ijendfórke nínò, kímé yén bo né Uwien li tùàre kí wuòn u'benpiebe.

² Né n laa' nibonn níba nǐ naan miñunciennm umu te ní'bo, nǐ wien tein kí likeh kí càareh tén lidingl, kí laa' binib bà mǎn' kí faake' nin kiwénk nnò nin kí'nennnku nin kí'yel ya nǎnbl nnò se nibonn nnò saan, kí ḡuuke Uwien de' bé tibèr tà nnò.

³ Kí ḡéh Uwien ya tonsǎnl Moyis nin Kipebuk nnò ya yuon kí teh:

«Yonbdaan Uwien mituòm ké ya daan,
a'tuon yé itùoncien né kí ḡmòbe kuñaanku.
A teh nà nnò nǐ cuube né kí yé imǎn.

Sin né yé inibol ké ya bé.

⁴ Yonbdaan, ḡmé li mēnge lifèl kí la boh ḡé? ḡmé te kí ye wa ní li pèkeh ḡé?

Sin baba né yé uñaan.

Inibol ké li baa kí lá gbaan a'nun bó kí puke ḡé,
kímé binib ké laa' a teh nà nnò nǐ cuube né.»

⁵ Ní ya puoli bó né n laa' Uwien ya duku kùà te paaki bó nnò pǐire', kun si: kujòtiéku ya lèkl te lininbonl là ni nnò.

⁶ Né Uwien ya tondb bilole bà li cère uḡendun ya nib ní jènde kí tí dukn bolm milole nnò ñen' ní kuduku nnò ní, kí guo tikpèlcēpenpient tù windeh, kí buobe miñòkm ya ñingbén bi'siik ní.

⁷ Né tiwēnfuobt tunan nnò ya kiba taa' miñòkm ya sèn ilole kí de' Uwien ya tondb bilole nnò. Uwien wà tuu kí te uyo ké nnò ya mutuol né gbe isèn nnò.

⁸ Né Uwien ya kpíeke nin u'tuòm cère' imuñii fii' kí gbe kuduku nnò. Uba ḡa ní fre kí kò ku'ni kí tí baa

ijend yà Uwien ya tondb bilole li cèrè uñendun ní jènde yè kí tí dukn bolm milole nnò ya gbenm.

16

Uwien ya benpiebe te isèn yà ni ya gber

¹ N cii' unièke uba bó u len' Uwien ya duku ni ufaa bo, ki tòke' Uwien ya tondb bilole nnò ki ye: «Li joh mèn kí tí taa Uwien ya benpiebe wà te isèn ilole ni nnò kí wule kitink bo.»

² Ukpíek bure' ki tí taa' nà te u'senl ni nnò ki wule' kitink bo. Nε inel yà bre ki wi ki gbien' yèyèke' binib bà ηmòbe kiwenk nnò ya díeku ki gbaandeh ki pukeh ki'nennnku nnò.

³ Ulie mò taa' nà te u'yaal ni ki tí wule' miñunciem ni. Nε mǐ kpènde' kusebubulku ki naan libonkpil ya sèm. Nε tibont tà kε te mi'ni nnò kpo'.

⁴ Nta mò taa' nà te u'mò yaal ni ki tí wule' ikpen nin iñunbun ni. Nε i'ñunm kpènde' misèm.

⁵ Nε n cii' Uwien ya tond wà ηmòbe mituòm miñunm bo nnò len' ki ye:

«Uwien, a cuube nε,
sin nε là te, ki biε ki te, ki yé uñaan.

A tien' nà nò nε wuən' ki ye a'buur cuube.

⁶ Kimε bi ku' a'nib nin a'ñabonsaknb nε a'mò de' bε misèm bε ní ñu. Bi kpε nen nε.»

⁷ Nε n cii' unièke uba bó liponpuol saan u teh: «Yonbdaan Uwien mituòm kε ya daan, a'buur yé imòñ nε, ki cuube.»

⁸ Nnan mò taa' nà te u'mò yaal ni ki wule' uwien wà puəreh nò bo, nε u laa' mituòm wù ní li sienh binib ten umu.

⁹ Kuwəłku funfunde' binib, nε bi suke' Uwien wà ηməbe ufaa ki cère' bi jèndeh nnə, ka tuo' bε rí lèbre bi'tetem ηə kí kpiεke wə.

¹⁰ Nηun mə taa' nà te u'mə ya sɛnl ni ki tĩ wule' kiwɛnk nnə ya bεrbiεk bo. Kĩ'bel ya tinfenm kε biike', nε binib jèndeh ki gbiekeh ki ηmənɥ bi'lɛn.

¹¹ Ijɛnd nnə nin inɛl nnə bo nε bi suke' Uwien wà te paaki bó; ka tuo' ki wiε' bi'tuonbiεrɛ nnə.

¹² Nluob mə taa' nà te u'mə ya sɛnl ni, ki tĩ wule' likpenciɛnl Efrat ni, nε lĩ fuəre', ki cère' bibεrb bà ñɛn' liwenpurl bó ní nnə laa' ñɛñɛbùol.

¹³ Nε n laa' isɛnpol ita; uba ñɛn' *utunwiɛn nnə ya ñəbu ni, utə ñɛn' kiwɛnk nnə yaabu ni, utə mə ñɛn' utonnɛñəbonsəknl yaabu ni. Isɛnpol nnə naan itɛtiε nε.

¹⁴ *Satan nε sən' yè, ĩ teh micincilm, ki joh utingbɛn kε bo ya bεrb saan, yè rí taan bε ηə bε rí tə butəbu Uwien mituəm kε ya daan ya wengbiin ya daali.

¹⁵ Yonbdaan ye: «Li cengeh mɛn, n li baa tɛn unasu nε. Wà ηa gəh, ki bonde' u'wɛngolkaar mə la, Uwien ya mənɥ te u'bo, kime wa rí cuon cɛnkpenlonlonl bε rí lε u'fɛ.»

¹⁶ Isɛnpol nnə taan' bibεrb nnə libùol liba nε bi yih ni'saan *Sufmbε ya lenm ni ki teh Amagedənn.

¹⁷ Nlole mə taa' nà te u'mə ya sɛnl ni, ki tĩ wule' kitink bó ní, nε unieke uba len' ufaa bo Uwien ya duku ni u'berbiεk saan ki ye: «Nì gben' nínə.»

¹⁸ Utaa məkndeh, ki tɛngɛh, kuwaaku te cɛɛn, nε kitink jɛnge' na ηməbe fuul. Haali Uwien tĩ ñɛn' binib kitink bo ma, ka laan jɛnge' mi ya jɛngm.

¹⁹ Kĩ jɛnge' ma nnə nε uduciɛn Babilonn yekre' bolm mita. Idu kε ya dur mə lulu'. Uwien nε tiere'

uducien Babilonn ya nib bó. U'benku ni ben' bi'bo ki gbien' nε u dεre' bi'tub cεen, ka muɔ' bε cεcεkm.

²⁰ Idek nin ijuɔn kε fefele'.

²¹ Utaa nii' nε itεten lulu' binib bo ki kpiεke cεen, nε bi suke' Uwien itεten nnɔ bo, kimε ijend nnɔ là bre bi'bo cεen nε.

17

Uwien li bu ujenkpendgaar tibuur

¹ Nε Uwien ya tondb bilole bà ηuuke isèn ilole nnɔ ya uba baa' ki lá tɔke' nni ki ye: «Dεn ní wuɔn ηε Uwien lá li bu ujenkpendgaar nnɔ tibuur kí dεre u'tub ma bo. Ujenkpendgaar nnɔ yé udu nε ki te ikpengol ya gbε.

² Utingben bo ya bεrb tien' lisɔnsɔndl nin wɔn nε, nε binib guɔre' lè utingben kε bo ki kɔn' Uwien ya tudεre ni.»

³ *Mifuoñaanm cère' n laa' nà tidεknt yaam nnɔ ni, nε utond nnɔ taa' nni ki jon' kupenpelku ni, n tĩ laa' upii uba jεke kiwεnmónmónk kiba, kí ηmɔbe iyul ilole nin iyin piik, ki'gbenent kε gbe iyel yà sukreh Uwien.

⁴ Upii nnɔ guo tiwεnmɔnmɔnt tuba tù món, ki taa' miñɔkm nin iten yà ηmɔbe kudaaku nin ilaan yà ηmɔbe kudaaku ki fεnde' u'ba. U ηuuke miñɔkm ya sɛnl, li gbe u'sɔnsɔndtùon. Yen si: u'juoke nin u'jɔknt ya bont nnɔ.

⁵ Bi kεle' liyel là binib ηa ben li'tingi u'yutunl bo. Liyel nnɔ ya tingi si: «Uducien Babilonn: lijenkpendl nin ijuoke yà te kitink bo ya naa.»

⁶ Nε n laa' upii nnɔ ñun' Uwien ya nib ya sèm nin binib bà bi ku' bε *Yesu bo nnɔ ya sèm ki yibe' ten u ñun' midaam nε.

N laa' wə ma nnə nɛ nɪ cuo' nni miyəkɱm cɛɛn.

⁷ Nɛ Uwien ya tond nnə təkɛ' nni ki ye: «Bɛ tien' nɪ cuo' nɛ miyəkɱm-i? N li kpiire' upii nnə nin u jɛke kiwɛnk kà, kɪ nɱməbe iyul ilole nin iyin piik nnə ya gbɛr, kɪ təkɛ nɛ.

⁸ A laa' kiwɛnk kà nə, kɪ là te nɛ ka ji te. Kɪ li nɛ ní kubùoku kùa nɔ ka nɱməbe biɛn nnə ni nɛ, kɪ bure bɛ rɪ tɪ ku kè. Binib bà Uwien nɱa keɛle' bi'yel limiɛl ya gbənkɱ ni haali uɱɛndun ya cincinm nnə laa' kè la, nɪ li ji bɛ, kime kɪ là te nɛ, ka ji te ama kɪ li liɛbe ní.

⁹ «Fɛnfɛnnə miyɛnfuom nin mibɛnm nɛ li cère binib rɪ bɛnde nibonn niɛ ya tingi. Kiwɛnk nnə ya yul ilole nnə yé ijuən ilole yà upii nnə te i'bo nnə nɛ. I yé biberb bilole mə nɛ.

¹⁰ Biberb bilole nnə ni, biɱun ya bɛl gèbre' nɱ, nluob nɛ kɛ fɛnfɛnnə wuə, nlole nɱa laan kèle'. U lá kèle' la, wa rɪ wuəke.

¹¹ Kiwɛnk kà là te, ka ji te nnə yé bɛrniin nɛ, ki nɛn' biberb bilole nnə ni, nɛ ki joh bɛ rɪ tɪ ku kè.

¹² A laa' iyin piik yà nnə, yé binib piik bà lá li ji libɛl nɛ. Bi lá jin' libɛl la, bɛn nin kiwɛnk nnə li taan libɛl nnə nɛ, ama la rɪ wuəke.

¹³ Biberb nnə kɛ kpaan' buñəbu nɛ, bɛ rɪ taa bi'tuəm nin bi'faa kɛ kɪ sən kɪ de kiwɛnk nnə.

¹⁴ Bi li tə nin Kipebuk butəbu, nɛ kè rɪ faake nin bɛ, kime kɪ yé yonbdɛnb kɛ ya Yonbdaan nɛ, ki yé biberb kɛ ya bɛrciɛn. Wən nin binib bà Uwien yin' bɛ ki gènde' bɛ bi yé u'yaab ki pɛ u'bo mənəmnm nnə nɛ li faake.»

¹⁵ Nɛ utond nnə tí təkɛ' nni ki ye: «A laa' miñunm mà uɱɛnkpɛnd nnə te mi'saan nnə yé inibol yà kɛ te uɱɛndun wuu ni ki lienh ilɛnbol kɛ nnə nɛ.

16 A laa' iyin piik yà, ì yé biberb nnò, nin kiwɛnk nnò li sikre ujenkpend nnò bo, kí fie u'went ké, kí cère wò ní li te limufunl, kí ηmònηmòn wò, kí taa umu kí sɛ nà bó sien',

17 kimɛ Uwien nɛ de' biberb piik nnò iyɛnmaale bɛ ní tien u yíe nà. U yíe nà si: biberb piik nnò ní kpaan buñòbu kí taa bi'bel kí cèbe kiwɛnk nnò kí tì baa uyo wà u là len' nà nnò ní tien.

18 «A laa' upii wà nnò yé uduciɛn wà likeh utingbɛn bo ya bɛrb ké nɛ.»

18

Babilonn ya berm

1 Ni ya puoli bó nɛ n tí laa' tidɛknt yaam Uwien ya tond uba ñɛn' paaki bó ki jiih ní, kí ηmòbe mituòm ki gbien', nɛ u'wenwenku wende' utingbɛn ké bo,

2 nɛ u lienh ufaa bo ki teh:

«U lu' ηò, u lu' ηò, uduciɛn Babilonn lu' ηò.

U ji kpɛnde' isɛnpol ké ya bol ya kònkuòn nɛ.

Inuòn nin tiwɛnt tà yé tijòknt ya bont kí ηmòbe isensen ké ji kò wun ni nɛ.

3 Kimɛ udu nnò nɛ taa' u'sònsòndl ki puon' inibol ké, kí cère' ì kòn' Uwien ya tudɛre ni.

Utingbɛn bo ya bɛrb tien' lisònsòndl nin wù, nɛ ikpenkpend laa' lifaal li yɛbe u'wiel bo.»

4 Nɛ n tí cii' unieke uba bó paaki bó u lienh ki teh:

«N' nibɛ, ñɛ mɛn Babilonn ni,

ki la li te u'nib ya tùonbiɛɛ ya gber ni,

ηò ki la ji ijɛnd yà bi li ji yè nnò,

5 kimɛ udu nnò ya nib sòn' itùonbiɛɛ yà nnò yɛbre' kí gbien' kí tì kpiɛ kutaaku

nɛ, Uwien ηa sunde' bi'tùonbiɛɛ nnò bó,

6 Tien bɛ mɛn bi tien' nɛ ma bo nnò,

bi tien' nε ibiere yà nnə, jiin bε mεn nnə bolm mile
bo,

bi là cère' ni jin' ijend ma bo nnə,
jiin bε mεn nnə bolm mile bo.

⁷ Bεn bà là yíe tígbenḡt, ki yíe bε n̄ li te liwiel ni, n̄
t̄i kende' nnə,
cère mεn bε n̄ ji ijend mə kí li kaa mikuum kí t̄i baa
nnə,

kimε udu nnə ya nib maaleh bi'fèl ni,
ki teh bi'du gbere' nε, ka te tεn kpopii,
ka l̄i li kèle kuum mə fiebu.

⁸ Nεn bo, ijend li taan kí lu udu nnə ya nib bo uwien
uba nε. Yεn si:

mikum nin ikumuə nin mikònm.

Umu li wi udu nnə,

kimε Yonbdaan Uwien wà bun' tibuur nnə ηməbe
mituəm ki gbien'.»

⁹ Utingben bo ya berb bà kε tien' lisənsəndl nin
udu nnə, bεn nin wun jin' liwiel nnə, li muə kí
kpiende u'bo, kimε u teknh umu, imuñii dukeh.

¹⁰ Bi li juore kí li se fənfəkm nε, kimε bi fεnge bi
la t̄i jende udu nnə ni nε. Bi li lienh ki teh:

«N̄i brike' a'bo ηə, n̄i brike' a'bo ηə

uduciεn Babilonn, sin wà là ηməbe ufaa nnə, n̄i
brike' a'bo ηə,

Uwien pək ki bun' a'buur ki gben' na taande'.»

¹¹ Utingben bo ya kpenkpend mə li muəh ki
kpiendeh udu nnə bo, kimε uba ηa ji daanh
bi'wεnt.

¹² Tun si: miñəkm nin ilike ya kur nin iten yà
ηməbe kudaaku nin ilaan nin tikpεlcεpenpien nin
ikpεlmónmón nin tikpεlcεr tà dinge suə ki windeh
nin ikpεlde kε ya bol yà ya daaku faa nin isiin yà ya
də ya daaku faa nin bi taah iluobñin ki teh tibont

tà nin bi kpeh tibont tà ke ya bol nin kukurku kùà
bi yih kù blònsi nin tikutər nin iten yà ya daaku faa
bi yih yè maarb

¹³ nin lɛfina ke ya bol nin tisir tà nu ki ημε ke ya
bol nin midaam ke nin mikpəm nin miyom nin iji
nin inɛ nin ipe nin itaan nin titenlolt nin iyonbe
nin binib bà bi coh bɛ butɔbu ni.

¹⁴ Bi li len ki ye:

«Sin Babilonn, a là fɛ tibont tà nnɔ gben' ηɔ.
A'nacenkpebont tà mən ki ηmɔbe kuñuərku nnɔ
gben' ηɔ,
nil ηa ji li lɛ tù fiebu.»

¹⁵ Binib bà tien' ukpenkpende udu nnɔ ni, ki laa'
lifaal nnɔ,
li juore kí li se fɔnfɔkm nɛ ki muəh ki kpɛndeh,
kimɛ bi fɛnge bi la ti jɛnde ni' bó nɛ.

¹⁶ Bi li lienh ki teh:

«Nì brike' a'bo ηɔ, nǐ brike' a'bo ηɔ uduciɛn Ba-
bilonn, nǐ brike' a'bo ηɔ,
sin wà là te tɛn upii wà guo tikpɛlcɛpenpiɛnt
nin ikpɛlmónmón nin yà ke ya bol ya daaku faa
ki fɛnde' a'ba nin bi taah miñɔkm nin iten yà ya
daaku faa
ki teh tijɛfɛnbont tà nnɔ nin ilaan nnɔ.

¹⁷ Li ya faal ke nɛ pɔk ki gben' na taande' nɔ-ɔɔ?»

Biñerkurb nin bi'ciɛnb nin bikpentuənb nin bà
ke sɔnh miñunciɛnm bo ki jinh se fɔnfɔkm nɛ,

¹⁸ ki likeh udu wà teknh nnɔ ya muñii, ki wu-
ureh ki teh: «U lɛ udu ba te ki baa' uduciɛn wuu
nɔ?»

¹⁹ Nɛ ki yiih titɛnt ki pukeh bi'yul bo, ki muəh ki
kpɛndeh ki wuureh ki teh:

«Nì brike' a'bo ηɔ, nǐ brike' a'bo ηɔ,

uducien Babilonn nĩ brike' a'bo ŋɔ,
biñerdɛnb kɛ nĩ' a ya faal bo nɛ ki faake'.
Nɛn kɛ nɛ pɔk ki lá gben' na taande' nɔ-ɔɔ?»

²⁰ Tibont tà kɛ te kutaaku bo rĩ li poknh,
Uwien ya nib nin *Yesu ya tondb nin
*Uwien ya ñɔbonsɔknɛ ni'mɔ rĩ li poknh,
uducien nɔɔ ya berm bo,

kimɛ Uwien bun' udu nɔɔ ya nib tibuur
bi tien' nɛ mibiɛrm mà nɔɔ bo ki kun' nɛ imɔn.
²¹ Nɛ Uwien ya tondtɔdaan uba yuure' litɛnl liba li
yɛbe tɛn linɛciɛnl ki wie' miñunciɛnm ni, nɛ ki ye:

«Bi li bere uducien Babilonn ufaa bó ma sɔ.
Nĩl ŋa ji li lɛ wù fiebu.

²² Ba ji li cii biɛñib nin yonyuonb
nin wopieb nin natunpieb bó udu nɔɔ ni.
Utonsɔnl uba mɔnɔn nin utɔ ŋa ji li te u'ni.
Ba ji li cii naal bó u'ni.

²³ Frl ŋa ji li wende u'ni,
ba ji li cii uje nin upii bà kuɔn' tɔb,
na laan wuɔke' ya yuon bó u'ni,
udu nɔɔ ya kpenkpend nɛ là cɛn' binib kɛ utingben
bo.

U'nib là taa' inɔke nɛ ki lɛre' inibol kɛ.»

²⁴ Liɛbe' ki ní, *Uwien ya ñɔbonsɔknɛ nin u'nib
bà kɛ bi ku' bɛ utingben bo nɔɔ u ya du nɛ si
bi'kuum.

19

*Bà mɔn' ki faake' ya yuon nin Uwien ya Pebuk ya
piikuɔn*

¹ Ni ya puoli bó nɛ n cii' unieke uba bó paaki bó
tɛn kuniwulku ya nieke, u teh:

«Aleluya,

ti'Wien nε ηmiendeh binib.

Wɔn nε si ukpieke nin mituɔm,

² kime u'buur yé imɔn nε, ki cuube.

U bun' ujenkpendgaar wà taa' u'sonsɔndl

ki puon' binib ke utingben bo nnɔ tibuur,

ki tu' u là ku' u'tonsɔnb bà nnɔ ya fɛnl».

³ Nε kuniwulku nnɔ tí ye:

«Aleluya,

Babilonn ya muñii li tuu ki dukeh nε uyo ke.»

⁴ Nε biciɛnb pile nin binan nnɔ nin tiwɛnfuobt tunan nnɔ gbaan' ki pukeh Uwien wà ke kiberbiek bo nnɔ, ki teh:

«Ami! Aleluya!»

⁵ Nεn saan nε unieke uba len' kiberbiek nnɔ saan ki ye: «Ninbi, biwaab nin biciɛnb bà yé ti'Wien ya tonsɔnb ki boh wɔ nnɔ ni'ke ní li pèkeh wɔ mɛn.

⁶ Nε n tí cii' unieke uba bó tɛn kuniwulku ya nieke, a li ye miñunciɛnm nε fuh bii utaa nε tɛngɛh. Unieke nnɔ teh:

«Aleluya,

Yonbdaan Uwien mituɔm ke ya daan caan' u'bel ηɔ.

⁷ Cère mɛn tí li poknh, kí li ηmɔbe uyensɔnge kí gbien,

kí li kpiekreh wɔ,

kimε Kipebuk nnɔ ya piikuɔnyo baa' ηɔ.

Nε ki'po bonde' u'ba ηɔ.» »

⁸ Uwien de' wɔ usɛn wɔ ní gole tikpɛlcɛr tà mɔn ki pɛn ki windeh.

Tikpɛlcɛr nnɔ wuɔn' ki ye Uwien bù' u'nib bigbɛmɔndɛnb nε.

⁹ Nε uba tɔke' nni ki ye: «Kele kí ye: «Uwien ya mɔnm te u yin' binib bà bɛ ní ji Kipebuk ya

piikuənjier nnə bo, > nε ki tí ye: <Tigber tuu cinbe ki ñεn' Uwien saan nε.> »

10 Nεn saan nε n gbaan' udaan nnə ya nun bó rí puke wə, nε u təke' nni ki ye n la tien nnə, kimε u'mə yé min nin n'təb bà yé *Yesu ya m̀nkunb nnə ya tonsəntə nε. A li puke Uwien baba nε. *Yesu kpiire' tigbεm̀nt tà nnə yé Uwien là c̀ere' *u'Fuoñaanm tore' u'ñəbonsəknb bi səkn' tigber tà nnə nε.

Unil wà jεke utenpien ya gber

11 Nε n tí liike' ki laa' kutaaku ye, utenpien uba puə' ní, wà jεke wə nnə bi yih wə umεm̀ndaan nin unim̀n nε. U buh binib tibuur, ki təh butəbu ni'donbó nε.

12 U'nun muəreh tən umupien nε. U kpiε iberyukpεkpiε ligol. Liyel liba te u'bo, wən baba ŋa ñí la, uba ŋa bən li'tingi.

13 U guo kulierku kuba nε ku'keke yé mis̀em, bi yih wə Uwien ya ñəbonl.

14 Nε Uwien ya sojambe pε u'puoli, ki jεke itenpien, ki guo tiliert t̀u piēn ki windeh.

15 Nε kijusiek kà ŋmε penpen nəreh ki ñεh utenjekl nnə ya ñəbu ni. U li taa kεn nε kí ku inibol. U li ŋuuke bε nin ufaa ki la ŋməbe nunsənge bi'bo, kí niin bε tən bi taanh ki m̀reh isibii ki ñende h i'ñunm ma bo, kimε Uwien mituəm kε ya daan ya mutuol fii' bi'bo ki gbien'-a!

16 Liyel liba te u'lierku nin u'penl bo. Lεn si: «Biberb kε ya bεrcien nin yonbdεnb kε ya Yonbdaan.»

17 Nε n laa' utond uba se uwien bo, ki wuureh ufaa bo ki yih inuən yà kε ya bol jinh tunənt yí rí baa kí ji Uwien bonde' ujincien wà nnə.

18 Yi ní baa kí ji bibɛrb nin sojacienb nin bifɛfaab nin itaan nin bà jɛke yí nin binib kɛ, bà yé iyonbe nin bà ɲa yé yonbe nin biwaab nin bicienb kɛ ya nɔnt.

19 Nɛ n tí laa' kiwɛnk nnɔ nin utingben bo ya bɛrb nin bi'sojambe taan', bɛ ní tɔ utɛnjekl nnɔ nin u'sojambe butɔbu.

20 Nɛ bi cuo' kiwɛnk nnɔ nin utonnenɲɔbonsɔknl nnɔ mɔ. Wɔn nɛ là tien' micincilm ki de' kiwɛnk, ki lɛre' binib bà kiwɛnk nnɔ ya dɛku te bi'bo bi gbaandeh ki pukeh ki'nenneku nnɔ. Bi taa' bi'ke bile bi fuobe nɛ ki tí wiɛ' kumubùoku kuba ni mitɛnɲɔkjiem te len ki teknh.

21 Bà sɛn' nnɔ wɔn, utɛnjekl nnɔ taa' kijusiek kà nɔreh ki ñɛh u'ɲɔbu ni nnɔ nɛ ki ku' bɛ, nɛ inuɔn kɛ baa' ki jin' bɛ ki tí gbo'.

20

Ibin liturl ya gbɛr

1 Nɛ n tí laa' Uwien ya tond uba ñɛn' kutaaku bó ki jiih ní ki ɲuuke kubùoku kùà ñɔ ka ɲmɔbe bien nnɔ ya pien nin tikudɔkcɛncient u'nuɔ ni,

2 ki baa' ki cuo' utunwiɛn nnɔ. U yé uyo bo ya wɛ nnɔ nɛ. Bi yih wɔn nɛ usɛnpol, ki liɛbe' ki yih wɔ *Satan. U taa' tikudɔkr nnɔ ki lòle' wɔ, wɔ ní li lùò kí tí baa ibin liturl,

3 ki taa' wɔ ki wiɛ' kubùoku kùà ñɔ ka ɲmɔbe bien nnɔ ni, ki bliin', ki p̄iin' ip̄ien, ki p̄ɔle' ɲɔ utunwiɛn nnɔ ji la lɛre nib kí tí baa ibin liturl nnɔ ya gbenm. Ibin nnɔ gèbre' la, bi li wiɛ wɔ nɛ, wɔ ní tien iwenkàanke.

4 Nɛ n laa' mubɛrbiemu muba, bà bàareh ki kaah mu'bo nnɔ, Uwien de' bɛ usɛn bɛ ní bu binib tibuur, ki laa' binib bà là kun' imɔn *Yesu bo, ki kpaande'

Uwien ya gber ɲa bi ku' be nnɔ ya naanmu. Bi mɛkre' nɛ ki jin' libel nin Kristo ibin liturl. Ben ɲa gbaan' ki puke' kiwɛnk nnɔ bii ki' nɛnɛnku, ka ɲmɔbe ki'diɛku bi'yutun bo bii bi'nuɔ bo.

⁵ Uwien mɛkre' ben nɛ mikpiɛkm. Bitɛnkpiitɔb bɔ sɛn' nnɔ ibin liturl nnɔ ɲa gɛbre' la, ba ɲ mɛkre.

⁶ Binib bɔ kpiɛ' ki mɛkre' bitɛnkpiib ni nnɔ Uwien ya mɔnm te bi'bo, kimɛ Uwien nɛ bore' be ki tien' u'yaab. Ba ɲ kpo kɪ lere. Bi li yɛ Uwien nin *Kristo ya tɔtuɔrkaab nɛ, ki li yɛ bibɛrb nin *Kristo ibin liturl.

Satan ya lum

⁷ Ibin liturl nnɔ gɛbre' la, Uwien li cɛre be ɲ ɲɛn *Satan lipɛkl ni kɪ wiɛ,

⁸ wɔ ɲ jo kɪ tɪ lere inibol yɔ kɛ te utingben kɛ bo, kɪ tɪ taan yɛ, yɛ ɲ tɔ butɔbu. Inibol nnɔ ya yel si Gɔg nin Magɔg* nɛ. Bi yebe ten likpentɛngbil nɛ.

⁹ Bi gbe utingben bo ni'kɛ saan, ki jebe' udu wɔ Uwien yɛ wu, u'nib te u'ni nnɔ, nɛ umu ɲɛn' paaki bɔ nɪ ki lɔ wɪn' bi'kɛ.

¹⁰ Nɛ Uwien cɛre' bi cuo' usɛnpol wɔ lere' be nnɔ, ki wiɛ' kumubùoku kɔa mitɛnɲɔkjiɛm te len ki teknh nnɔ ni, kiwɛnk nnɔ nin utonnɛnɲɔbonsɔknl te nɔ saan nnɔ. Bi li tuu ki te nɛn saan nɛ uyo kɛ ki jɛndeh ki lɛbreh ɲɔnku nin wien ni.

Lidaali lɔ Uwien li bu binib kɛ tibuur

¹¹ N laa' kibɛrbɛcɛnciɛnk kiba kɪ piɛn, ki laa' wɔ kɛ ki'bo nnɔ. Kitink nin kutaaku gben' u'nun bɔ kpɛkpɛl ka sɛn' bonn.

---

* **20:8** Uwien ya ɲɔbonsɔknl Esekɪl lɔ yih Uwien ya nɛnɛndb nɛ Gɔg nin Magɔg.

¹² Nε n laa' bitenkpiib, bicienb nin biwaab κε se kiberbiek nnə ya nun bó. Nε bi pibre' tigbənt, ki liebe' ki pibre' kutəku limiel ya gbənkun nínə. Bi bun' bitenkpiib tibuur, wà κε là sən' ma bo. Bi bun' bε tən nǐ kele' ma bo tigbənt nnə ni nε.

¹³ Miñunm là jin' binib bà κε nnə, mǐ ñen' bε ní. Mikuum là jin' bà bi te kutenkpiiku ni nnə mə ñen' ní, nε Uwien bun' bε tibuur wà κε là sən' ma bo.

¹⁴ Nεn saan nε bi taa' mikuum nin kutenkpiiku ki wiε' kumubùoku ni. Kumubùoku nnə nε yé mikuliem.

¹⁵ Nε bi taa' binib bà κε ya yel ηa kele' limiel ya gbənkun ni nnə mə ki wiε' kumubùoku nnə ni.

21

Kutεfənkun nin kitinfənkun ya gber

¹ N laa' kutεfənkun nin kitinfənkun, kime kutεkpaaku nin kitinkpaak nnə ηa ji te. Miñunciennm mə ηa ji te.

² N laa' Uwien ya du Yerusalemfaan ñen' u'saan paaki bó ní ki mən tən ujefaana wà bi dùun' wə ki tuke ki joh u'ce bó.

³ Nε n ci' unieke uba bó, u len' ufaa bo kiberbiek nnə saan ki ye: «Liike mən, Uwien ya kənkun ji te binib ni nε. U li kəh nin bε, nε bε nǐ li yé u'yaab, nε wən bugben nǐ li yé bi'Wien.

⁴ U li ηmire bi'nunsiir κε, kuum nin kumuə nin jend nin kpiende ηa ji li te, kime tibonkpaar nnə κε gben'-a.»

⁵ Nεn saan nε wà κε kiberbiek bo nnə len' ki ye: «Fənfennə n teh tibont κε tifənt nε.» Nε ki tí len' ki ye: «Kele tigber tuu, kime tù te nε, ki kpe bε nǐ li du tu'bo.»

6 Nε ki tɔke' nni ki ye: «Ni'kε tien' ki gben'-a! Min nε yé micincinm nin migbenm. Uñuñun ηmɔbe wà kε la, n li de wɔ liñunbunl là ya ñunm dienh limiel wa ní pè niba.

7 Wà kε mɔn' ki faake' nε li si tu ya bont kε. N li yé u'Wien nε u'mɔ li yé n'buk.

8 Bà sɛn' bujɛwaanbu nin bà ηa fɔre' Kristo ya sɛn ni nin bà teh ijuɔke ya bont nin binikub nin isɔnsɔnd nin biñɔkɔnb nin bà pε ibule bo. Bi'kε ya tòn nin bi'lenm ηa kpe gbemɔnt ya sɛn. Bi'bùol si kumubùoku kùà ni mitenñɔkjiem te len ki teknh nnɔ nε. Nɛn nε yé mikuliem.»

Yerusalemfaan ya gber

9 Uwien ya tondb bilole bà ηuuke ijendfɔrke isèn ilole ni nnɔ ya uba baa' ki lá tɔke' nni ki ye: «Dɛn, ní wuɔn ηε ujɛfaan wà Kipebuk li kuɔn wɔ nnɔ.»

10 *Mifuoñaanm cère' n laa' nà tideknt yaam nnɔ ni nε utond nnɔ taa' nni ki don' lijɔfɔkrɩ liba bo, ki wuɔn' nni Uwien ya du Yerusalem u ñɛn' u'saan paaki bó ki jiih ní.

11 Uwien ya wenwenku wendeh wù ki cère' u windeh tɛn litenl là ya daaku faa, ki windeh tɛn litenl là bɔn tɛn lidingl ki likeh ki càareh.

12 Liguoncɛncienl liba nε là guɔn' udu nnɔ, ki ηmɔbe inañuɔn piik nin ile. Uwien ya tondb piik nin bile se inañuɔn nnɔ kε saan. Israyel yaab ya baamul piik nin ile ya yel kele' inañuɔn piik nin ile nnɔ kε bo.

13 Inañuɔn ita te lenpuoli bó, ita te nintuɔli bó, ita te ugen bó, ita mɔ te ujie bó.

14 Liguoncenciēnl nno se iten piik nin ile bo nε. Kipebuk ya tondb piik nin bile ya yel kele' iten nno kε bo.

15 Uwien ya tond wà lienh nni nno ηuuke miñðkm ya kpendō wō í kpaan udu nno nin u'nañuon nin u'guoncenciēnl nno.

16 Udu nno là te ten kangbōnga nε, u'kele kε inan ya pīen kpe. Nε u taa' ukpendō nno ki kpaan' udu nno, ki laa' ikεle inan nno, wà kε ya fōkn te mikpāanm itur piik nin ile nε. U'paaki ya fōkn mō kpe nno nε.

17 U kpaan' * liguonl nno ki laa' nī te kobk nin pinan nin minan nε. U kpaan' binib kpāandeh tibont ma bo nε.

18 Bi là taa' iten yà bi yih yè jaspi nno nε ki men' liguonl nno. Udu nno kε là yé miñðkm mà wien, ki windeh ki likeh ki càareh ten lidingl nε.

19 Bi là taa' iten yà ya daaku faa kε ya bol nε ki mōnge' liguonl nno ya tenpuul.

Likpiēkl yé litēnl là bi yih lè jaspi nno nε,

liliel yé litēnl là bi yih lè safir nno nε,

litaal yé litēnl là bi yih lè agati nno nε,

nnaan yé litēnl là bi yih lè emolod nno nε,

20 nηun yé litēnl là bi yih lè sadoniks nno nε,

nluob yé litēnl là bi yih lè kaneliyann nno nε,

nlole yé litēnl là bi yih lè krisolate nno nε,

nñiin yé litēnl là bi yih lè belil nno nε,

nwε yé litēnl là bi yih lè topasi nno nε,

piik yé litēnl là bi yih lè kalsedoni nno nε,

piiknba yé litēnl là bi yih lè yasente nno nε,

piiknle yé litēnl là bi yih lè ametisi nno nε.

* 21:17 Mikpāanm nno ya fōkn kpe kí cin kunōkpendunku kí tí fōre inōbii nε.

21 Bi là taa' litenl là ya daaku faa bi yih lè perl nnò piik nin ile nε ki tien' udu nnò ya nañuon piik nin ile nnò. Nañobu kε nañobu là jin' litenl liba nε. Ki taa' miñòkm mà windeh ki likeh ki càareh tεn lidingl nnò ki cìe' mifεnm mà dɔ udu nnò ya benku ni nnò.

22 Ma laa' udu nnò ni bi pèkeh Uwien kuduku kùà ni, kimε Yonbdaan Uwien mituom kε ya daan nin Kipebuk nnò te udu nnò ni, nε binib pèkeh bε.

23 Udu nnò ya nib ηa nuunh wien nin ηmaal ní li wendeh u'ni, kimε Uwien ya wenwenku nε wendeh wù, nε Kipebuk nnò yé u'frl.

24 Inibol kε li cuon u'wenwenku ni, nε utingbεn bo ya berb li tuke bi'bont tà dienh bε ukpíeke kí baa u'ni.

25 Udu nnò ya nañuon li tuu ki yε uyo kε nε, nε na ji li biire u'ni.

26 Bi li taa tibont tà dienh inibol kε ukpíeke nin lifaal kí baa u'ni.

27 Nibonn nà kε yé tijòknt ya bonn ηa ní kò u'ni. Binib bà teh ijuòke ya bont nin bà ya tòn nin bi'lenm ηa kpe gbεmònt ya sεn nnò mò ηa ní kò u'ni. Binib bà ya yel kele' limiel ya gbònku ni nnò baba nε li kò u'ni. Kugbònku nnò yé Uwien ya Pebuk nnò yaaku nε.

22

1 Uwien ya tond nnò wuon' nni miñunm mà dienh limiel ya kpen u windeh tεn lidingl ki likeh ki càareh. Mì ñεh Uwien nin Kipebuk nnò ya berbiek saan nε.

2 Limiel ya subu se mifεnm mà dɔ udu nnò ya benku ni nnò ya siik ni nε, ki te ukpen nnò ya kele kε ile, ki lùonh bolm piik nin mile libinl ni. Bù

lùonh ηmaal κε ηmaal νε. Bu'fer yé kuηàaku νε ki buuh inibol κε.

³Uwien wie' nà κε miηùum ηa ji li te udu nnə ni. Uwien nin Kipebuk ya bεrbiεk li te udu nnə ni νε, νε Uwien ya tonsənb rí li pukeh wə.

⁴Bi li le u'nun bó, νε bi li kele u'yel bi'yutun bo.

⁵Na ji li biire u'ni, νε binib nnə ηa ji li nuunh frl, ka ji li nuunh wien rí wende bε, kime Yonbdaan Uwien νε li wendeh bε. Bi li yé bibεrb νε uyo κε.

Yesu ya baam ya gber

⁶Uwien ya tond nnə təke' nni ki ye: «Tigber tuu te νε, ki kpε bε rí li du tu'bo. Yonbdaan Uwien wà là cère' u'ñəbonsəknb səkn' u'gber nnə, νε sən' ní u'tond wə rí lá wuən u'tonsənb tibont tà li tien' na rí taande.»

⁷*Yesu len' ki ye: «Li cengeh mεn, n we ní na rí taande.» Wà κε tùəre' ki ηuuke Uwien ya gber tà te kugbənkku kuu ni nə ki təkēh nà laan teh nin nà lá li tien nnə ya gber la, Uwien ya mən̄m te u'bo.

⁸Min San νε cii' tibont tuu bó ki laa' tù mə. N cii' tu'bó, ki laa' tù ma nnə, νε n gbaan' utond wà wuən' nni tù nnə ya nun bó rí puke wə.

⁹Nε u təkē' nni ki ye n la tien nnə, kime u'mə yé min nin n'təb bà yé *Uwien ya ñəbonsəknb nin bà tùəre' ki ηuuke kugbənkku kuu ya gber ya tonsəntə νε. A li puke Uwien baba νε.

¹⁰Nε ki tí təkē' nni ki ye: «La bəle Uwien ya gber tà te kugbənkku kuu ni nə, kime tù li tien uyo wà nnə nεkn' ní ηə.

¹¹Wà bre la, wə rí li teh nà bre ki joh. Wà yíe tijəkn̄t ya tùon la, wə rí li kuəndeh u'ba tijəkn̄t ki joh. Wà yé unimə̀n la, wə rí li teh tinimə̀nt ki joh. Wà yé Uwien yə la, wə rí juore kí li yé Uwien yə.»

12 *Yesu tí ye: «Li cengeh mən, n we ní na rí taande, kí li tuke lisuul rí lá su unil ke u'tuonl kpe ma bo.

13 Min ne yé micincinm nin migbenm, ukpíek nin ufərke.»

14 Binib bà səkreh bi'liert nnə Uwien ya mən̄m te bi'bo. Ben ne ηməbe usen be rí mə limiel ya subu ya bii, kí ñe bunañəbu kí kə udu nnə ni*.

15 Ama bà teh ijuəke ya bont nin biñəkdənb nin isənsənd nin binikub nin bà pe ibule bo nnə, bi'ke fe itūon nin tigber tà ηa kpe gbemənt ya sen ne, ne ki pe tu'bo. Ben li juore saali ne.

16 «Min *Yesu ne sən' ní n'tond wə rí lá təke ne tigber tuu n'táan ni. N yé Dafid ya yaabil ne, ki wien ten litenηeηmaasel.»

17 *Mifuoñaanm nin Uwien ya Pebuk ya jekpen ye: «Dən.»

Wà ke cii' la, u'mə rí ye: «Dən.»

Uñuñun ηməbe wà ke la, wə rí dən,
wà yíe miñunm mà dienh limiel la,
wə rí dən kí ñu, ki la pè niba.

Tigberkaar

18 N gbierēh wà ke ciih tigber tà te kugbənku kuu ni, ki təkēh nà laan teh nin nà lá li tien nnə ya gber nnə ne. Wà ke taa' tigbetər ki pukn' tigber nnə bó la, Uwien li cère ijend yà bi len' i'bó kugbənku kuu ni nnə rí lu u'bo.

19 Wà ke kùore' kugbənku kuu ya gber la, Uwien ηa rí cèbe wə, wə rí mə bi len' limiel ya subu búa bó

---

* **22:14** Bi kpíe' ki ke'le' tigbont tà nnə ya tuba ni nì ke'le' ki ye: «Binib bà boh ti'gber tà te kugbənku kuu ni nnə Uwien ya mən̄m te bi'bo ne.»

kugbɔnku kuu ni nnɔ ya bii, ka ń c̀ere wɔ ń kɔ u'du
wà bi len' u'bó kugbɔnku kuu ni nɔ ni mɔ.

²⁰ Wà tɔke' tigber tuu ke nnɔ ye: «Im̀n nɛ n we ní
na ń taande.»

Im̀n, Yonbdaan Yesu, dɛn.

²¹ Yonbdaan *Yesu ń juoke binib ke.

Uwien ya Jɔtiefɛnku ya gbɔnku
The New Testament in the Ngangam language of Togo
copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ngangam

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ngangam

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30
